

İKİNCİ ŞANS
ÜÇ BAŞKAN VE KRİZDEKİ SÜPER GÜÇ AMERİKA
ZBIGNIEW BRZEZINSKI

1 Küresel Liderliğin Zorlukları

Tarihsel anlamda 15 yıl çok kısa bir süredir fakat yaşadığımız dönemde zaman inanılmaz bir hızla ilerler hale gelmiştir. İşte bu nedenle Amerika'nın 1990'larda dünyanın tek süper gücü olarak ortaya çıktığından günümüze kadar olan dönem hakkında stratejik bir değerlendirme yapmak için erken değildir. Tarih boyunca tek bir güç hiçbir zaman bu kadar baskın olmamıştır. İşte bu nedenle Amerika'nın uluslararası liderlik görevini sorumlu ve etkin bir şekilde gerçekleştirip gerçekleştirmediği önemli bir sorudur. Sadece Amerikanın değil dünyanın güvenliği ve refahı için...

ABD'nin ulusal güvenliğini korumak dışında dünyanın en güçlü ülkesi olarak öne çıkması Washington yönetiminin 3 temel görev benimsemesini zorunlu kılmıştır:

1. Jeopolitik dengelerin sürekli değiştiği bir dünyada merkezi güç ilişkilerini idare etmek, yönlendirmek ve şekillendirmekle birlikte işbirliğinin daha güçlü olduğu küresel bir sistem yaratmak için duyulan isteği ulusal düzeyde yoğunlaştırmak.
2. Çatışmaları sınırlandırmak veya sonlandırmak, terörizme engel olmak ve kitle imha silahlarının yaygınlaşmasını önüne geçmek; ayrıca sivil ihtilafların yoğun olduğu bölgelerde kolektif barış koruma faaliyetlerini teşvik etmek.
3. Bazı kesimlerin yaşam koşullarında giderek kabul edilmez hale gelen olumsuzlukların üstesinden gelmek için daha etkin politikalar geliştirmek; yeni yeni farkına varılan çevresel ve ekolojik tehditlerle ortak mücadele edebilecek bir bilinç yaratmak.

Bu görevlerin herbirinin kapsamı o zaman olduğu gibi günümüzde de devasadır. Bunları bir bütün olarak ele aldığımızda Amerika'nın idare etme becerisini zorlayan bir sınav gibidir.

Bu tarihi sınavın büyüklüğü aklı başka sorular getirmektedir: ABD'nin ilk üç küresel lideri (G. H. W. Bush, Bill Clinton ve G. W. Bush) bu yeni dönemi nasıl yorumladı? Onları yönlendiren neydi? Stratejileri tutarlı mıydı? En fazla sonuç doğuran dış politika kararı hangisiydi? Dünyayı daha mı iyi, daha mı kötü bir hale getirdiler? Dönemlerinin sonunda ABD'nin konumu güçlendi mi, zayıfladı mı? Dünyanın ilk süper gücü olarak geçen bu 15 yıldan ilerisi için ne gibi dersler çıkarılmalı?

Bu soruları akılda tutarak üç başkanı, tek bir süper güç, 15 yıl ve ABD'nin küresel lider olarak performansı açısından karşılaştırmalı olarak incelemeye başlayıp Amerika'nın süper güç olarak ortaya çıkmasından beri geçen süreçte ülke politikasını şekillendiren bürokratik ortamın kısa bir özetini verelim:

Küresel liderlerden ilki George H. W. Bush, Çin Halk Cumhuriyetindeki gayri resmi ABD elçiliğinin yöneticisi, BM elçisi ve CIA müdürlüğünü geride bırakarak başkanlığa dışişleri konusunda ciddi bir birikimle geldi. Ne yapmak istediğini biliyordu ve ulusal güvenlik danışmanı olarak kendi dünya görüşünü paylaşan, deneyimli ve uzman bir aile dostunu seçti.

İkinci küresel lider Bill Clinton'ın dışişleri konusunda deneyimi yoktu. Amerika'nın yeni rolü hakkında zayıf sayılabilecek bir perspektifle göreve başladı. Seçim kampanyası boyunca altını çizdiği gibi Clinton'ın önceliği önceki başkanların yıllardır ihmal ettiği içişlerine odaklanmaktı. Dış politikanın önemi ikincildi. İşte bu nedenle Clinton'ın ilk başkanlık döneminde ne ulusal güvenlik danışmanlığı ne de dışişleri bakanlığında etkin isimler göremeyiz. İkinci Clinton dönemindeyse dış politika belirgin şekilde önem kazandı. En önemli iki siyasi pozisyona çok daha etkin isimler getirildi. Başkanın kendisi de dışilişkilerle birebir ilgilenmeye başladı.

Üçüncü küresel lider George W. Bush ilk etapta ulusal düzeyde saygınlığa sahip eski bir generali dışişlerinin başına getirdi. Fakat bu uzun sürmedi. 11 Eylül olayları ertesinde dışişleri alanındaki rahavet havası aniden dağıldı. Bu noktadan sonra dış politika ulusal güvenlik danışmanından başkan yardımcısına ve konuya odaklanmış Beyaz Saray ve Savunma Bakanlığı yetkililerinden oluşan bir gruba kaydı. Bu grup başkanlarını "savaşan bir ulusun" kumandanı olarak yeniden şekillendirmeye yardımcı oldu. Bu eğilim Bush'un ikinci başkanlık döneminde de devam etti. Colin Powell'in yerine Condoleezza Rice'in gelmesi Dışişleri Bakanlığının karar verme mekanizmasındaki stratejik rolünü güçlendirdi.

Bu gelişmeler ulusal güvenlik alanında büyük değişimlere neden olmuş ve bunların bazıları çok tartışmalı anayasal sonuçlar doğurmuştur.

Amerika'nın Soğuk Savaşı kazanması sonrasındaki dönemde seçilen başkanların üçü de dünyanın en önemli oyununda kilit rol almış ve her başkan bu oyunu kendi tarzında oynamıştır. Bu aşamada şunları söylemek yeterli olacaktır:

- I. Küresel Lider aralarında en deneyimli ve diplomatik anlamda en becerikliydi ancak çok sıra dışı bir tarihi dönemde değişim yaratacak cesaretli bir vizyondan yoksundu.
- II. Küresel Lider en akıllısı ve geleceğe dair vizyonu en geniş olandı ancak Amerikan'ın sahip olduğu gücü kullanmakta stratejik tutarlılık sergileyemedi.
- III. Küresel Lider'in sezgileri güçlüydü fakat küresel düzeneğin karmaşıklığından bihaberdi ve dogmatik çözümlere yatkın bir karaktere sahipti.

Aşağıdaki liste Amerika'nın süper güç olarak geçirdiği 15 sene boyunca küresel ortamda meydana gelen temel değişiklikleri özetlemektedir:

1990-2006 yılları Arasındaki On Dönüm Noktası

Küresel sistemi yeniden şekillendiren kilit gelişmeler:

1. Sovyetler Birliği Doğu Avrupa'dan çekilmek zorunda kalıp çöker. ABD dünya lideridir.
2. ABD'nin I. Körfez Savaşı sırasında askeri zaferi, siyasi olarak heba edilir. Orta Doğu barış sürecine yeterince önem verilmez. Müslüman cepheye ABD karşıtlığı güçlenmeye başlar.
3. NATO ve AB, Doğu Avrupa'ya doğru genişler. Atlantik İttifakı küresel arenada baskınlaşır.
4. Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) kurulması, IMF'nin yeni rolü ve Dünya Bankası'nın yolsuzluk karşıtı çalışmalarını yoğunlaştırmasıyla kürselleşme kurumsal bir kimlik kazanır.
5. Asya mali krizi tam olgunlaşmamış bir Doğu Asya bölgesel topluluğunun başlangıcı olur. Topluluk Çin'in baskınlığı veya Çin-Japon rekabeti ile tanımlanacaktır. Çin'in DTÖ'ne kabul edilmesi önemli bir küresel oyuncu olma yolundaki ivmesini hızlandırır.
6. Patlak veren iki Çeçen savaşı, Kosova'daki NATO çatışması ve Putin'in Rusya başkanı seçilmesi Rusya'da otoriterizmin ve ulusalcılığın güçlenmesiyle sonuçlanır. Rusya enerji alanında baskın bir süper güç olmak adına gaz ve petrol kaynaklarını etkin biçimde değerlendirmeye başlar.
7. ABD ve diğerlerinin hoşgörülü tavırları karşısında Hindistan ve Pakistan, dünya kamuoyunun tüm itirazlarına rağmen, nükleer birer güç haline gelir. Kuzey Kore ve İran, ABD'nin tutarsız ve yaptırımı olmayan girişimlerine aldırış etmeden nükleer güce sahip olmak için çalışmalarını yoğunlaştırır.
8. 11 Eylül 2001 olayları ABD'yi derinden sarsar ve tek taraflı politikalara yönelmesine neden olur. ABD teröre savaş açar.
9. Atlantik İttifakı ABD'nin Irak'ta giriştiği savaş konusunda ikiye bölünür. AB kendine özgü siyasi kimlik geliştirmek konusunda yetersiz kalır.
10. Dünya kamuoyunun ABD askeri gücünün yenilmezliğine ve Washington'un ABD'nin gücünün sınırsızlığına dair inançları Irak'taki başarısızlıklardan sonra paramparça olur. ABD, küresel güvenlik konularında AB, Çin, Japonya ve Rusya ile işbirliğinin elzem olduğunun farkına varır. Ortadoğu ABD'nin liderlik kabiliyetlerini dayanabilme sınırlarına kadar zorlar.

Ana Karakterler ve Baş Danışmanlar

I. Küresel Lider - I. Bush Hükümeti / George H. W. Bush – (1989-1993)

Ulusal Güvenlik Danışmanı: *Brent Scowcroft* (1989-2001)

Dışişleri Bakanı: *James Baker* (1989-2001)

Savunma Bakanı: *Richard Cheney* (1989-2001)

II. Küresel Lider - Clinton Hükümeti / Bill Clinton (1993-2001)

Ulusal Güvenlik Danışmanı: *Anthony Lake* (1993-1997), *Sandy Berger* (1997-2001)
Dışişleri Bakanı: *Warren Christopher* (1993-1997), *Madeleine Albright* (1997-2001)
Savunma Bakanı: *Les Aspin* (1993-1994), *William Perry* (1994-1997), *William Cohen* (1997-2001)

III. Küresel Lider - II. Bush Hükümeti / George W. Bush – (2001-2009)

Ulusal Güvenlik Danışmanı: *Condoleezza Rice* (2001-2004), *Stephen Hadley* (2005-)

Dışişleri Bakanı: *Colin Powell* (2001-2004), *Condoleezza Rice* (2005-2009)

Savunma Bakanı: *Donald Rumsfeld* (2001-2006), *Robert Gates* (2006-2009)

2 Zaferi Saran Sis Perdesi ve Çakışan Tarihi Vizyonlar

Politik bir amaca hizmet ettiği sürece tarihi, laf ebeliğine indirgemek hiç de zor değildir. Soğuk Savaşın beklenmedik şekilde sona ermesiyle birlikte Amerikan kamuoyuna Sovyet komünizminin yenilgisinin sadece tek bir kişinin eseri olduğu tekrar tekrar söylenmiştir. Oysa ki gerçek bundan çok farklıdır. Amerikanın yüzleştiği ciddi çelişkileri anlamak için tarihi gerçeklere daha gerçekçi bir perspektiften bakmak gerekir.

Sovyetler Birliğinin yenilgisi Henry Truman ile başlayıp Geroge H.W. Bush ile biten 40 yıllık çok-yönlü bir çabanın sonucudur. Olayın temelinde birçok ABD başkanının Sovyet komünizmi tehdidi karşısında tutunduğu ortak anlayış yatar. ABD, Sovyetleri hakimiyetini genişletmesi için askeri güç kullanmaktan caydırırken bir yandan da çekişmeyi Sovyetler Birliğinin daha zayıf kaldığı siyasi ve sosyoekonomik arenaya çekmeye çalışmıştır. Eisenhower NATO ittifakını güçlendirmiş, Kennedy Sovyetlerin 1960'lı yıllarda odaklandığı Berlin ve Küba stratejik girişimlerine engel olmuştur.

ABD'nin Viyetnam'daki başarısızlığı ülkenin askeri bütçesinde kısıntıya gidilmesine neden olduğundan Başkan Nixon statükoyu kabul etme temeline dayanan bir uzlaşma politikasına odaklanmıştır. Fakat çok geçmeden arkasına Papa 2. John Paul'un ruhani gücünü de alan Jimmy Carter büyük bir insan hakları kampanyası başlatmıştır. Carter bununla yetinmeyip ABD askeri gücünü modernleştirmiştir. Rusların Afganistan'ı işgalini takip eden dönemde Carter soğuk savaş boyunca Sovyet karşıtı direniş hareketine silah temin eden ve eşzamanlı olarak Basra Körfezinde ABD askeri varlığının temellerini atan ilk başkan olmuştur. Hemen akabinde başa gelen Reagan bu alanların tamamında daha belirgin bir tutum ortaya koymuştur. Bu girişimler Gorbaçov'un Prestroykasını genel bir krize dönüştürmeye yardımcı olmuştur. Reagan'ı takip eden G. H. W. Bush ortaya koyduğu diplomatik beceriyle komünizmin düştüğü durumdan en fazla beslenen olmuştur.

Fakat bu tarihi olaylar üstünden henüz 15 yıl geçmeden bir zamanlar küresel saygınlığa sahip ABD kendini giderek artan bir kinle yüzleşen, samimiyeti sorgulanan ve askeri güçleri uzak diyarlarda fazlasıyla karmaşık ortamlara saplanmış bir durumda bulmuştur. Bu hale düşmesinin nedenlerine bakarsak kapsamlı bir çerçeveye karşılaşıyoruz.

Beklenti Karmaşası

21. yy arifesinde ABD'nin elinde tuttuğu büyük fırsatı 2006'da hatırlamakta bile zorluk çeker olduk. 20. yy'da küresel hakimiyet uğruna yaşanan ezeli rekabet esasında, iki tarihi mücadele ile son bulmuştu: Nazi Almanyası ve İmparatorluk Japonya'sının kapitilasyonu. Neredeyse yarım asır sonra, Aralık 1991'de kırmızı bayrağın Kremlin semalarından indirilişi sadece Sovyetler Birliğinin çözülmesi değil küresel hakimiyet peşinde olan sapkın bir ideolojinin de sona ermesi anlamına geliyordu.

1945 olayları ABD'yi dünyanın önde gelen demokratik gücü haline getirdi. 1991'deki gelişmelerse ABD'nin dünyanın gerçek anlamdaki ilk küresel gücü olarak ortaya çıkmasını sağladı. İşin ilginç Nazi Almanyasının yenilgisi ABD'nin küresel statüsünü güçlendirdi ancak

Amerika, Hitlerizmin askeri yenilgisinde belirleyici bir rol oynamadı. Bunun sorumlusu Stalinist Sovyetler Birliği idi. Diğer yandan ABD, Sovyetlerin siyasi yenilgisinde merkezi bir rol oynadı. Fakat Sovyetlerin çöküşü Nazi Almanyası ve İmparatorluk Japonya'sının kapitülasyonu kadar net ve ani olmadı. Yarattığı sonuçlar nedeniyle karmaşık; sürüncemeli ve sorunlu; verilen kayıplar anlamında fazlasıyla tartışmalıydı. Sovyet komünizminin itibarını yitirmesi ve SSCB'nin dağılışının tek bir nedenle açıklanamaması ve bu olaya kesin bir tarih atfetmenin olanaksızlığı yaşanan belirsizliğe katkıda bulundu. Aralık 1991 esasında sembolik bir tarihtir. İşin bu noktaya gelmesinde rol oynayan harici ve dahili olaylar, hatalar, aksaklıklar sayısızdır. Dünya kamuoyunun bu büyük değişimin tam olarak ne anlama geldiğini çözülmesi daha sonra gerçekleşebilmiştir.

Bunun sonucu olarak 1945'te kesin hatlarıyla belli olan durum 1991'de hiç de öyle görünmüyordu. 1945 zaferinden sonrası elde edilen fırsat saf bir şekilde "tek bir dünya"nın kurumsallaşmasıydı fakat daha henüz o zamanlar iki ayrı kamplaşmanın başladığına dair işaretler görmek mümkün. Kıyımın sona ermesi ve evrensel barışın olabileceği umutları insanlara inanılmaz bir mutluluk kazandırmıştı. Ancak 45 yıl sonra SSCB'nin çöküşü karşısında insanların tepkisi çok daha temkinliydi. Elbette özgürlüğüne kavuşan Doğu Bloğu ülkelerinde sevincin dozu daha yüksekti fakat Batıdaki ortak his, coşkudan çok bir rahatlama hali olarak tanımlanabilirdi. Soğuk Savaşın sona ermesi gerçek barışın tesis edilmesi anlamına geleliyordu. Bu gelişme sadece yeni umutların doğmasına değil hedeflerinde daha bölgesel fakat içgüdü yönünden daha ilkel tutkuların da filizlenmesine neden olmuştu.

Buna karşın ABD'nin elinde bulundurduğu fırsat 1945'e kıyasla çok daha muğlak olsa da ondan kat be kat büyüktü. Amerikan gücüyle başa çıkabilecek ne bir rakip ne de tehdit unsuru kalmıştı. 1991'de Avrupa hala kısmen bölünmüş olsa da ortam "atlantik ittifakına" yönlenmeden yanaydı. Batı Avrupa, ABD'ye sıkı sıkıya bağlıyken Sovyet hakimiyetinden yeni kurtulan Doğu Bloğu ülkeleri Avrupa-Atlantik toplumuna entegre olma yarışına girmişti. Almanya'nın da artık tek bir ülke halini aldığı bu değişim ortamında Avrupa Birliği ülkeleri her alanda daha kapsamlı bir bütünlüğe gitme kararlılığı gösteriyordu. ABD-AB ilişkileri de çok daha umut verici bir noktaya gelmişti. Batının geleneksel olarak üstlendiği "dünyaya yön verme" görevi devam edecek gibi görünüyordu.

Tüm bunlar dönemin klişeleriydi – tarihi bir anın verdiği umut, insanlığı bekleyen fırsatlar. O zaman kimsenin tahmin edemediği şey hepsinin 15 sene içinde hem uzak hem de gerçek dışı görüneceğiydi. Asya'nın yükselişi hala düşük bir ihtimal gibi görünüyordu ve bu bölgenin lider ülke adayı giderek bir "Batı Demokrasisi" olarak algılanan Japonya idi. Avrupa'nın daha kapsamlı bir birlikteliğe ağırlık vermesi konusunda da spekülasyonlar başlamıştı. Kapsamı genişlemiş, Amerika'dan uzaklaşmış fakat küresel etkinliğini pekiştirmiş bir Avrupa olacağı akıllara gelmiyordu.

Umut verici bu yeni hakikatin evrensel olduğunu söylemek kolay değildi. Eski Sovyetler Birliği'nde kısa sürede amansız etnik şiddete yol açacak milliyetçi bir ayrılık dalgası yaşanıyordu. Benzer dinamikler çok uluslu Yugoslavya'nın da sonunu getirecekti. Bu şiddet dalgası sözüm ona demokrasi ve kararlılık ile gerekçelendiriliyordu. Sistemlerinin çöküşü ardından Sovyet liderler kendilerini ulusal Rusya'nın liderleri olarak yeniden tanımlamaya girişmişti. Yeni komünist yetkililerin ulusal çapta popülerlik kazanması için en kestirme yol kendileri gibi yeni bağımsızlık kazanmış diğer Sovyet sonrası ülkelerle sınırlar konusunda hak iddia etmekte.

Daha doğuya gittiğimizde, ne Çin ne de Japonya Amerika'nın baskınlığını tehdit edecek bir güç olarak görülmediği gibi bölgesel bir krize neden olacak eğilim de göstermiyorlardı. Çin siyasi güdümlü büyük sosyal değişimin henüz ilk safhalarındaydı. Dünya kamuoyu ise Çin'in 15 sene içinde dünyanın yeni süper gücü olarak algılanacağından bihaberdi. Geleneksel olarak Sovyetlerden destek gören ve giderek güçlenen Çin-ABD ilişkilerine karşı duyduğu şüpheli tavrı Kuzey Kore'nin kendi nükleer silahlarını edinme isteğini doğurmuştu.

Bu kapsamda ABD'nin 15 yıl önce Japonya'yı algılayışını hatırlamakta fayda var. 1985-1990 yılları arasında Japonya yükselen süper güç olarak kabul ediliyordu. Japonların New York'taki Rockefeller Merkezini satın alması Amerikalılar arasında Japonya'nın dünyanın en büyük ve yenilikçi ekonomik gücü olarak kendilerini geçebileceği korkusuna neden olmuştu. Bu görüş zamanla değişti ve Tokyo, ABD ve Avrupa Birliği ile birlikte üç yönlü bir ortaklığın üyesi olarak görülmeye başlandı.

Sovyetler'in Afganistan yenilgisini takiben ABD bu ülkenin ve aslında genel olarak bölgenin geleceği ile ilgili ne yazık ki fazlasıyla kayıtsız kaldı. Bu elim hata Süveyş Kanalı'ndan Çin'deki Xinjang'a kadar olan bölgenin ABD'nin "Küresel Balkanlar"ı haline gelmesinde kilit rol oynamıştır. İran ABD'ye karşı gelenekselleşmiş düşmanlığını sürdürdü ve potansiyel olarak bölgesel bir sorun olma özelliğini korudu. Sovyetlerin yok olması başta Irak ve Suriye olmak üzere Arap ülkelerinde doğrudan hissedildi. Stratejik destekçilerinden yoksun kalan bu ülkeler bir bakıma başıboş kaldı.

Amerika kıtasına baktığımızda Castro'nun Küba'sı stratejik olarak izole edildi. Kıtayı kapsayacak bir devrimin başlangıç noktası olma özelliğini yitirdi. Küba artık temel müttefiğinden, ana sponsorundan ve silah tedarikçisinden yoksundu. Castro Çin'in ekonomik büyüme adına attığı adımlara şüpheyle bakıyordu. Sovyetlerin çöküşüyle liberalleşme hareketinin çok bulaşıcı bir hastalık olduğunu teyit eder nitelikteydi. Latin Amerika siyasetinin geleceğini temsil etme özelliğini yitiren Küba kendini koruma adına izole olmayı seçti.

Soğuk Savaşın sona ermesi küresel güvenlik kavramının da güncellenmesine neden oldu. İki süper güç arasında nükleer bir savaşın patlak verme riski ortadan kalkınca nükleer teknolojinin istenmeyen ellere geçme tehlikesi çok daha büyük bir önem kazandı.

Kendi özgüvenliğini sağlayamayan veya harici güçlerin etkisiyle karışıklığa yatkın ülke veya bölgelerde barış ortamının sağlanması ortaya çıkan yeni sorunlardan biri oldu. Soğuk Savaş sonrasında kolektif barış sağlama çabaları meşru ve uygulanabilir bir yöntem olarak öne çıktı. Buna karşın barış güçlerinin sorumlulukları ve yetki dağılımı konularında sayısız soruyu da beraberinde getirdi.

Son olarak, İkinci (Komünist) Dünya'nın ortadan kalkması "Üçüncü Dünya"nın siyasi rolünü kaybetmesine neden oldu. "Bağlantısızlar" olarak da bilinen üçüncü dünya ülkelerinin herhangi bir tarafa bağlı olmamasının stratejik önemi kalmamıştı ancak göz ardı edilemeyecek sosyo-ekonomik dertleri dünya kamuoyu arasında daha çok yer bulmaya başladı. Başta Hindistan, Brezilya ve Nijerya olmak üzere gelişmekte olan ülkelerin yükselişi dünyadaki daha fakir ülkelerde cereyan eden siyasi, ekonomik ve sosyal çıkmazların giderek daha ciddiye alınan küresel konulara dönüşmesiyle sonuçlandı.

Kuşkuları Giderme Arayışı

Soğuk Savaşın hemen akabinde insanlığı neyin beklediğini kestirmek elbette çok zordu. Devrimci çağ sona mı eriyordu? Soğuk Savaş ebedi barışın habercisi miydi? Amerikan demokrasisinin zaferi bu yönetim sisteminin evrensel geçerliliğine mi işaret ediyordu? Yoksa yeni tehditler mi ortaya çıkıyordu? Hangi öngörü Amerika'nın yeni küresel rolüne anlam kazandıracaktı? Ve daha da önemlisi ABD'nin küresel rolü ne olmalıydı?

İlk etapta ve sadece kısa bir süre için yeni düzen ve sunduğu fırsatlar hakkında resmi söylem, büyük oranda muğlak ancak kulağa hoş gelen bir sloganla sınırlıydı: "yeni dünya düzeni". Ancak bu sloganı teşvik eden yönetim söylemin içeriğini doldurmadan iktidardan düştü. Bu fikir karmaşası döneminden sonra ABD'nin küresel olaylara bakış açısını belirleyen ve temelde uzlaşmaları giderek olanaksızlaşan iki yaklaşım baskın çıktı.

Bunlardan ilkinin tanımlayacak en iyi kelime "küreselleşme", diğeri ise "yeni-muhafazakarlık" oldu. Her iki fikir de tarihin anlamın özünü yansıttığını iddia ediyordu. İlkinin birden fazla esin kaynağı vardı. Savunucuları teknoloji, iletişim, ticaret ve para akışının küresel etkisine odaklanmıştı. Küreselleşme akılda kalıcıydı, modaya uygundu ve dünya çapında albenisi vardı.

Durağanlığı değil ilerlemeyi, gelişmeyi ima ettiği gibi bu sürecin tarihi açıdan kaçınılmaz olduğunu önermekteydi. Karşılıklı bağımlılığın uluslararası yaşam tarzının yeni gerçeği olması küreselleşmeyi bir bakıma geçerli kılmaktaydı. İşte bu nedenlerden ötürü küreselleşme henüz bitmiş Soğuk Savaşın galibi için uygun bir doktrindi.

Küreselleşme özünde, ABD'nin interaktif ve spontane bir sürecin temel enerji ve motivasyon kaynağı olduğunu önermekteydi. Küreselleşmeyi kucaklayan bir ABD; kapsam olarak evrensel, kimseyi dışlamayan ve potansiyel getirileri anlamında hiçbir sınırlama getirmeyen tarihi bir süreçle kendini bütünleştirmiş oluyordu. Küreselleşmenin faydalandığı diğer bir avantaj fazlasıyla iyimser oluşuydu. Soğuk Savaşın akabinde gelişen belirsizlik ortamında umut vericiydi. Başkan Clinton tarafından büyük bir hevesle kucaklanan bu kavram çok yönlü işbirliği sayesinde geleceğe doğru birbirlerine giderek bağımlı hale gelen bir dünyaya ait umut dolu bir vizyon oluşturuyordu. Bunlara ek olarak küreselleşme sadece ABD'de değil büyük bir hızla büyümeye başlayan çokuluslu kurumsal dünya tarafından da destek gören bir yaklaşımdı.

Küreselleşmenin ABD'nin baskın dünya görüşü haline gelmesi bir anda olmadı. Zamanla hız kazanan bir süreç olduğunu söylemek daha doğru olur. Fikrin destekçileri ilk aşamalarda sadece ekonomik açılımına odaklanmışlardı fakat çok geçmeden bu kavrama siyasi bir derinlik katılması gerektiğini fark ettiler. Bu aşamada ortaya yeni bir savunma çıktı - küreselleşme dünya çapında demokratikleşme sürecini hızlandıracaktı.

Küreselleşme fikrinin kökeni tek ve evrensel olarak kabul görmüş bir kaynakçaya atfedilemez. Benimsenmesine neden olan sayısız unsur vardır. Bunların başında medya desteği ve küresel çaptaki toplantı ve zirveler gelir. Bu süreç sonunda küreselleşme popülerleştirilmiş ve entelektüel olarak geliştirilerek neredeyse bir doktrin halini almıştır.

Başkan George W. Bush döneminde filizlenen karşıt doktrin tutumunda çok daha kesin, bakış açısı olarak daha kötümser ve ruh hali olarak çok daha Manihaist¹ bir yaklaşıma sahipti. Küreselleşme savunucularının (Marksist sayılabilecek) ekonomik kararlılığının aksine "yeni-muhafazakarlık" (daha Leninist) militan eylemci bir yapıdaydı. Tarihsel köken olarak bilinçli şekilde Reagan dönemini hatırlatıyordu.

Reagan siyasi yaşamı boyunca, ABD'nin Sovyet komünizmi ile girdiği küresel yarışta bocaladığına dair var olan genel kanaata oynadı ve bundan fazlasıyla faydalandı. 1970'lerin ortasına gelindiğinde Cumhuriyetçilerin gözünde Reagan tarihsel olarak daha kötümser olan Nixon-Kissinger yaklaşımına daha etkin bir alternatif sunuyordu. 70'lerin sonunda Reagan, Gerald Ford'dan daha fazla tercih edilen bir Cumhuriyetçi başkan adayı olarak duruyordu. Reagan, 1980'de Demokrat başkan Carter'ı alt ederek ülke yönetimini devraldı.

İleride Reagan Doktrini olarak anılacak dünya görüşünü geliştirmekte başrolü oynayan koalisyon esasında köken olarak Cumhuriyetçi değildi. Yeni Reagan Doktrininin stratejik içeriği Başkan Truman ile çok yakın ilişkiler içinde olan bir grup Demokratın etkisinde şekillenmişti. Önde gelen dış politika uzmanları ve saygın siyaset kuramcıları tanınmış bir grup muhafazakar ile güçlerini birleştirerek 1970'lerin sonunda "Mevcut Tehlike Komisyonu"nu hayata geçirdi. Bu komisyon Sovyetler Birliğine karşı daha güçlü ve doktrin olarak sert bir yanıt verme çağrısını yayma görevini üstlendi. Sovyetler Birliğinin bundan tam on sene sonra çökmesi ABD'nin sadece geçmişteki değil gelecekteki rolüne dair muzaffer görüşün entelektüel teyidi niteliğini taşımış ve tarihin bu kesiminden ayıklanan prensipler, ABD'yi Soğuk Savaş zaferi sonrası bekleyen belirsiz ve aşırı karmaşık gerçeklere yansıtılmıştır. Başarılı olmak için ABD dış politikasının ahlaki katyetlerden türetilmesi gerekiyordu. Bunu elde etmek içinse muğlak tarihsel bilinmezlerin net bir tavırla iyi ve kötü olarak sınıflandırılmasına ihtiyaç vardı.

Tüm bu gerçeklerin tutarlı ve kapsamlı bir doktrin halini alması zaman aldı. Dünya görüşünü Soğuk Savaş sonrası ortamın koşullarına uyarlayanlar Mevcut Tehlike Komisyonu'nun genç

¹ Özetleyenin notu: Felsefik anlamda yaşamda iyilik ve kötülük ilkesinin birlikte var olmasını ileri süren öğretidir. Fakat Bush bu felsefeyi "ya bizdensin ya onlardan" şeklinde kurgulamıştır.

üyeleri, muhafazakar çevreler ve düşünce kuruluşlarıyla yakın ilişkide olan stratejistler oldu. Ortak görüş, zamanında Sovyetler Birliğinin oluşturduğu tehdit unsurunun artık Arap ülkelerinden ve militan İslam akımından geldiğiydi. Bu hususlara karşı takınılan stratejik yaklaşım İsrail'in Likud Partisinin duruşuyla inanılmaz derecede örtüşüyordu ve çok geçmeden Amerikalı Hıristiyan köktendincilerin desteğini alarak daha geniş kitlelere yayılan bir şekle büründü.

Giderek daha çok "yeni-muhafazakarlık" olarak anılan bu ortak görüş, on yıl boyunca çeşitli toplantı ve yayınlarda sistematikleştirilmiş, anlatılmış ve yayılmıştır. Esasında iman sahipleriyle özdeşleştirilen tarzda körü körüne bir coşku ve hevesle kapsamını genişleten "yeni-muhafazakar" doktrin Soğuk Savaş sonrası açılan dünyanın ihtiyaç duyduğu kapsamlı vizyondan yoksundu. Temelde emperyalizmin güncellenmiş hali gibiydi. Ne yeni dünyanın gerçekleriyle ne de beraberinde gelen sosyal değişimle ilgileniyordu. Aslında tek gündemi yeni-muhafazakarların Ortadoğu'daki spesifik öncelikleriydi. 11 Eylül saldırılarının neden olduğu korku ve öfke ortamıysa yeni-muhafazakar görüşün inanılmaz bir destekle benimsenmesine neden oldu. 11 Eylül olmasaydı bu doktrin muhtemelen asla bu kadar destek görmeyecekti ancak bu felaket bu görüşe bir gerçeklik kazandırdı. 11 Eylül bu doktrin için siyasete yayılmasına da neden oldu. Terörizm korkusu sosyal tahammülsüzlüğe dayanan yeni bir siyasi kültürün oluşmasına yol açtı. Orta Doğu ülkelerinden gelen saygın insanlar bile ayrımcılığa maruz kaldı. Hatta etkin ulusal güvenliğe engel olabileceği endişesiyle insan hakları bile sorgulanır hale geldi.

Bu iki görüş - küreselleşme ve yeni-muhafazakarlık - siyasi arenayı eline geçirerek alternatif görüşlerin gölgede kalmasına neden oldu. Yine de, Soğuk Savaşın sona ermesiyle gelen rahatlama başta ahlaki ve kültürel konular olmak üzere Batının durumu hakkında kaygıların oluşmasına engel olamadı. Ahlaki bir istikametten giderek sapan Batı kültürünün uzun vadeli sürekliliği hakkında sorular ortaya atılmaya başlandı. Böyle bir istikrarsızlık zihnimde "komünizmin yenilgisi gerçekten demokrasinin zaferi mi" tarzında sorular belirmesine neden oldu. Bu soru öncelikle eski komünist Doğu Avrupa ülkelerine ve daha sonra çöken Sovyetler Birliğine odaklanıyordu. Avrupa'nın çekiciliği Doğu Bloğu ülkeleri için yeterince iyi bir örnek teşkil ediyordu. Avrupa'ya olan tarihi ve coğrafi yakınlık 40 yıllık komünist doktrin üstesinden gelmelerine yetebilirdi. Komünist bir geçmişe sahip Rusya için bu değişim iki kat daha külfetli olduğu gibi çok daha karmaşıktı. Buna göre mantıklı olanı Batı'nın Rusya'yı Avrupa ile daha da yakınlaştıracak uzun vadeli politikalar geliştirmesiydi. Ancak Washington'da aktif olarak bu konuya yaratıcı çözümler getirme çabası gördüğümü söylemek güç.

Baskın toplum inançlarının özü hakkında Batı'yı kemiren felsefi huzursuzluk, bende Amerika'nın günümüzde karşı karşıya kaldığı zorluklar açısından çatışan iki vizyonun tarihsel olarak yetersiz kaldığı endişesinin ortaya çıkmasına neden oldu. Bu zorluk stratejik olduğu kadar felsefikti. Üst ve orta sınıf insanlar için cevap iki kelimededen oluşuyordu - hedonistik görecelilik. Onlara göre iyi hayatın belirleyicileri Dow Jones sanayi ortalaması ve petrol fiyatlarıyla sınırlıydı. Durum eğer böyleyse Batı'nın "hedonistik göreceliliği" ile birden fakirleşen eski Sovyet halklarıyla siyasi uyanışa geçen gelişmekte olan ülkelerin "muhtaç mutlaketçiliği" arasındaki ihtilaf, küresel bölünmeyi derinleştirmekten başka bir işe yaramayacaktı. Cevap daha kapsamlı bir ahlaki tanımlamada yatıyor. Bunu tesis edemeyen bir ABD'nin küresel liderliği daima meşruluktan uzak kalacaktır.

Siyasi cazibesi olan ahlaki bir dürtünün insaniyete dair endişelerle harekete geçmesi gerekir. İnsan haklarını güçlendirmeli, toplumun beklentilerine cevap verebilmeli, bölünmeyi değil karşılıklı uzlaşmayı desteklemelidir. Aksi durumda, ahlaki inanç eksikliği krizlerle beslenen ve yeni korkular yaratan demogojiye fırsat tanır.

Esasında 1990'dan beri ortalıkta temel bir soru vardır: Amerika, İnsanlığın siyasi ve sosyal beklentilerinin artık pasif olmadığı ve çeşitli din ve kültürlerin interaktif iletişim sayesinde birbirine giderek yaklaştığı bir dünyada, dünyaya liderlik edecek vasıflara sahip midir? Bu kitabın konusu olan üç başkana bu sorulara felsefik değil gerçek siyasi seçimlerle cevap verme fırsatı tanınmıştır. Bu başkanlardan ilki, sıra dışı bir ortamda geleneksel siyasetin peşinden koşmuş; ikincisi küreselleşmenin mitolojik bir yorumunu kucaklamış ve çözümünü orada aramış;

üçüncüsü ise iyi ve kötü kutuplar arasında kaldığı algılanan bir dünyada devamlılığını militan bir kararlılıkla sürdürmeye çalışmıştır.

3 Büyük Hata ve Kaçan Fırsatlar

“Yeni Dünya Düzeni” George H. W. Bush’un kendi küresel görüşünü tanımlamak için adeta kendine tescillediği bir deyim halini almıştı. Fakat bu söz ne ona aitti ne de dış politika ilkesini tam olarak tanımlayabiliyordu. Gorbaçov, bu sözü Bush’tan çok daha önce kullanmıştı. Bush, Gorbaçov’un sloganını kendine mal etmeyi bildi ancak bunu ciddi bir şekilde hayata geçirme dirayetini gösteremedi.

I. Bush iktidarı Avrasya’da inanılmaz değişikliklerin meydana geldiği bir döneme denk geldi. Balkanlar, Orta Doğu, Uzak Doğu ve de Sovyet bloğunun kendi içinde fay hatları derinleşiyor, beraberinde etnik ve dini huzursuzluk getiriyordu.

Kıtaları kapsayan bu çalkantılar karşısında Bush’un güçlü yanları kadar zayıflıkları da bir bir ortaya çıktı. Sovyetler’in çöküşünü büyük bir soğukkanlılıkla idare etmiş, Saddam’ın hırçın emellerini, arkasına uluslararası desteği alarak hatırı sayılır diplomatik beceri ve askeri manevralarla bastırılmıştır. Fakat her iki zaferi de sürdürülebilir tarihi bir başarıya dönüştürme becerisini gösterememiştir. Tarihte bir dönem sona erip yenisi başlarken Bush’un önceliklerini belirlemesi, yarından da ileriye bakması ve seçtiği istikamet hakkında net bir fikre sahip olması gerekiyordu. Bu sorumlulukları ne yazık ki tam olarak yerine getiremedi.

I. Bush iktidarının yüzleşmek zorunda kaldığı inanılmaz değişimleri hatırlamak için aşağıdaki listeye bakmak faydalı olacaktır.

Ocak 1989-Aralık 1991 Dönemi Uluslararası Kronoloji

Şubat 1989 – Bush’un iktidara gelmesinden günler sonra Sovyet güçleri Afganistan’dan çekilir

Eylül 1989 – Sovyet bloğunda komünist olmayan ilk hükümet demokratik seçimle Polonya’da kurulur. Bu hareketi sırasıyla Macaristan, Çekoslovakya, Bulgaristan ve Romanya takip eder.

Haziran 1989 – Çin’de demokratikleşme yanlısı öğrenci ayaklanması kanlı Tiananmen Meydanı olaylarıyla bastırılır.

Kasım 1989 – Doğu Avrupa’daki değişim rüzgarı Berlin Duvarı’nın yıkılmasına ve akabinde Almanya’nın birleşmesine neden olur.

Ağustos 1990 – Saddam, belki de İran’la olan savaşın zararlarını kapatma niyetiyle Kuveyt’i işgal eder.

1990 – Sovyet sisteminin yaşadığı kriz ABD’nin Küba ve Latin Amerika’daki Amerikan karşıtı hareketlerle daha rahat başa çıkabilmesine neden olur.

Haziran 1991 – Hırvatlar ve Slovenlerin Yugoslavya’dan bağımsızlıklarını ilan etmesiyle kanlı bir iç savaş patlak verir.

1990-1991 - Önce Litvanya, Estonya ve Letonya’dan oluşan Baltık ülkeleri daha sonra Azerbaycan ve Gürcistan bağımsızlıklarını ilan eder.

Ağustos 1991 –Yeltsin’in elini güçlendiren Gorbaçov karşıtı hareket sonrasında Sovyet Komünist Partisi lağvedilir. Sovyetler Birliği 3 ay sonra tarihe karışır.

Aralık 1991 – 50 milyon Ukraynalı bağımsızlıktan yana oy verir.

Yukarıda yer verilen olayların çoğu, uluslararası düzeyde karmaşık sonuçları beraberinde getirdi. Günümüz devlet başkanlarının birkaç uluslararası krizle yüzleşmesi anormal değildir ancak, bu kadar tarihi olayın bu kadar kısa bir dönemde meydana gelmesi gerçekten sıra dışıydı. Tarihte koca bir dönem adeta bir anda sona ermişti. Bu kapsamda yeni dünya düzenine dair inançlı olmak olaylara en azından bir boyut kazandırmak adına yardımcı bir olguydu. Güven ve umut verici olmasına karşın çok çeşitli siyasi tepkileri gerektirecek kadar da muğlak bir zamandı.

Diplomasinin Zaferi

İktidara yeni gelen Bush hükümetini bekleyen en acil görev, kademeli olarak çözülen komünist dünyanın idaresiydi. Bu güç küresel bir rakip olmaktan çıkarılmalı fakat bu uluslararası bir karmaşaya neden olmaksızın yapılmalıydı. Tek bir amaç olabilirdi – değişim.

Komünist dünyadaki karmaşa Sovyet bloğu ile sınırlı değildi. Çin’de patlamanın eşiğinde bir bomba gibi duruyordu. Siyasi hakimiyet ile sosyoekonomik liberalleşme arasındaki çizginin giderek silikleşmesi Çin komünist rejiminin de ansızın çökebileceği izlenimini veriyordu. Dünyanın en kalabalık komünist başkentine ABD’deki Özgürlük Anıtını fazlasıyla andıran “Demokrasi Tanrıçası” anıtının dikilmesi sembolik olsa da büyük önem taşıyordu. Sovyet sisteminin büründüğü depresif ruh hali Çin’de demokratik bir devrimin habercisi miydi? ABD, stratejik çıkarlarını tehlikeye atıp bu devrime katkı sağlamalı mıydı? Çin’de iç savaş çıkma olasılığı var mıydı?

Demokrasi yanlısı öğrenci ayaklanması, bu sorulara cevap bulamadan Tiananmen Meydanı olaylarıyla acımasızca bastırıldı. Esasında Çin’deki huzursuzluk Bush’u ciddi bir ikileme karşı karşıya bırakıyordu. Carter döneminde ABD ile Çin arasında düzelen stratejik ilişkilere zarar vermek istemiyordu. İşte bu nedenden ötürü I. Bush’un Çin’de yaşanan olaylar hakkındaki yorumu hafif bir sitemden öteye geçmedi. Bununla birlikte Çin yönetimine birinci elden verilen mesajda ABD, Polonya’daki demokratik harekete verdiği desteği Çin’de tekrar etmeyeceğini söylüyordu.

Doğu Avrupa’da ise dinamikler bambaşka idi. Yaşanan değişimler hem Gorbaçov hem de Bush’un kontrolü dışındaydı. Polonya’da 1989’da hız kazanan Dayanışma Hareketi Almanya’nın bölünmüş olarak kalma olasılığını fazlasıyla zorlaştırıyordu. Komünist rejimlerin kademeli olarak düşmesi Berlin Duvarının yıkılmasına neden olmuş Almanya’nın birleşmesi konusunu gündemin başına taşımıştı. Gorbaçov Sovyet sistemini bu değişim rüzgarından korumaya çabaladı ancak engel olamadı. Bush’un zafer anı gelmişti. Sovyetler, Doğu Avrupa’da yaşanan siyasi değişimleri kabul etmek zorunda kaldığı gibi olayların kazandığı ivme ile Almanya’nın, Batı’nın koşulları çerçevesinde birleşmesi önünde hiç bir engel kalmamıştı. Mayıs 1990’da Beyaz Saray’da yapılan bir toplantıda Gorbaçov Almanya’nın birleşmesini ve tek ülke halinde bir NATO müteffiki olarak kalmasını kabul etti. Karşılığında Soğuk Savaşın neden olduğu bölünmüşlüğü yerine işbirliğine dayalı küresel bir sistem oluşturmada Sovyetler Birliğine önemli roller ve beraberinde mali yardım verilecekti. Yeni dünya düzeni büyük güçlerin işbirliğine dayalı olacaktı. Sovyetler Birliği, günümüz Rusya’sı dışındaki imparatorluğunu yitirecekti ancak önemli bir küresel oyuncu olarak görülmeye devam edilecekti.

Doğu Alman rejimini stratejik olarak izole eden Polonya Dayanışma hareketi ve bunun Doğu Avrupa’da neden olduğu etkiler olmuştur. Polonyalılar sadece kendilerini özgürleştirmekle kalmayıp Gorbaçov’u üstesinden gelinmesi imkansız olan bir sorunla baş başa bıraktılar. Almanya’nın birleşmesi onların yarattığı devrimle olmuştur. Sovyet lideri için madalyonun daha iyi sayılabilecek yüzü ise karşıt hareketi dengelemek ve Sovyetler Birliği’ne “yeni dünya düzeni” ni şekillendirmekte ABD ile eş güdümlü bir rol kazandırması olmuştur. Bu en azından Gorbaçov’un kişisel bakış açısını temsil ediyordu.

Bu süreçte Bush’a hakkını vermeden geçemeyiz. Sovyet meslektaşını küresel bir işbirliği vizyonu ile ayartarak Sovyet imparatorluğunun Avrupa’da çökmesine razı etmiştir. Almanya’nın 1990’ların sonunda birleşmesi, Avrupa’daki siyasi ağırlık merkezinin ve buna bağlı olarak küresel jeopolitik dengenin de değişmesiyle sonuçlanmıştır. Rus güçlerinin Almanya’yı terk etmesi ve komünist rejimin Doğu Avrupa’dan çıkması Sovyetlerin II. Dünya Savaşı sırasında edindiği kazanımların tamamından vazgeçmesi anlamına geliyordu.

Bunlara ek olarak, birleşmiş ve kendine güveni yerine gelmiş Almanya, Avrupa’nın daha da entegre bir yapıya bürünmesi için gerekli itici gücü sağlayacaktı. Batılı bir Avrupa’nın eski Doğu Bloğu ülkelerine doğru yayılması kaçınılmaz görünüyordu. Bu süreçte cevap bekleyen soruların başında bu noktaya kadar şaşırtıcı şekilde barışçıl süregelmiş olan “yeni gerçeklere alışma” sürecinin Sovyetler Birliği’ndeki çalkantılar karşısında aynı şekilde devam edip

etmeyeceğiydi? Belirsizliği daha da derinleştiren başka bir dinamik Tito sonrası Yugoslavya'daki huzursuzluk ortamıydı.

Yugoslavya'daki şiddet potansiyelini yeterince ciddiye almayan ve Tito'nun becerileriyle ayakta kalmış federal düzenlemelerine gereğinden fazla güvenen Bush, hızla tırmanan Yugoslav krizi karşısında tam anlamıyla hazırlıksız yakalandı. Merkezi hükümetin güçlerini yeniden tanımlamakta geciken ülkede baskın olan Sırplarla, federasyonun iki temel taşı Sloven ve Hırvat toplumlari arasında zıtlasmaya neden oldu. Slovenya ve Hırvatistan'ın 1991'de bağımsızlıklarını ilan etmesiyle Sırplarla aralarında uzun ve kanlı bir savaş patlak verdi.

Bu gelişmeler Bush hükümetinin Sovyet bloğunda da benzer gelişmeler yaşanabileceği endişelerini güçlendirdi. Bu süreçte belki de en önemli hata, Bush'un Rusya haricindeki milliyetçi hareketi fazlasıyla küçümsemesi olmuştur.

Zamanında medyaya sızan bazı raporlar Bush hükümetinin Moskova'nın "güçlü bir yönetim merkezi" olarak kalmamasından endişe duyduğunu gösteriyordu. Buna bağlı olarak Bush, Ukrayna başkenti Kiev'de yaptığı konuşmada Sovyetlerde süregelen reformlardan duyduğu memnuniyeti dile getirdi. Bunun üzerine bağımsızlık mücadelelerine destek bekleyen Ukraynalılar hayal kırıklığına uğradı.

Neyse ki bu, Bush hükümetinin kalıcı tavrı değildi. Takip eden kısa süre içinde cereyan eden olaylar zaten konuşulanların tamamını geçersiz kılacaktı. Gorbaçov'u iktidardan düşürmek için başarısızlıkla sonuçlanan bir girişimin hemen ardından Ukrayna'da başlayan bağımsızlık yürüyüşü ABD'nin de kayıtsız kalamayacağı bir hale dönüştü. Ukrayna bağımsızlığını ilan etti ve hükümetin kabul etmekten başka çaresi kalmadı. Sovyetler Birliği'ne gelecek son ölümcül vuruş Baltık ülkelerinin bağımsızlığı oldu. Büyük bir isteksizlik gösterse de Gorbaçov'un bu olayda da yapacak bir şeyi yoktu. ABD yeni devletleri hemen tanıdı.

Bu dönemde siyasi olayların, siyasi kararların çok önünde ilerlediğini söylemek yanlış olmaz. 1991 sonuna gelindiğinde Gorbaçov ve Sovyetler Birliği tarihe karışmıştı. Bir ideoloji, emperyalist bir sistem, nükleer güce sahip hırslı bir ülke ve bir zamanlar esaslı sayılan totaliter bir rejimden geriye topraklarının %70'inden, nüfusunun %55'inden yoksun ve yardıma ihtiyacı olan bir Rusya ve Boris Yeltsin kalmıştı.

İşte bu noktadan sonra Sovyet nükleer silahlarının tehlikeli ellere geçmesine engel olmak Bush iktidarı için birincil önceliğe dönüştü. ABD diplomasinin bağımsızlığına yeni kavuşmuş Ukrayna, Beyaz Rusya ve Kazakistan gibi ülkelerde kalan nükleer silahları Rusya'ya iade etmesini sağlamak gibi sıkıntılı bir meşgalesi vardı. Bu zahmetli ve zaman alıcı bir uğraştı ama ABD'nin o dönem gördüğü büyük hürmetin de etkisiyle Bush ekibi bunu büyük bir beceriyle gerçekleştirdi. Olayların gelişme hızı ve her birinin kendine özgü inanılmaz zorluğu Bush hükümetini ne yazık ki fazlasıyla yordu ve tüketti. "Kötü İmparatorluk" parçalanmıştı ancak zaferi takip eden dönem için bir yol haritası çizmeye zaman yok denecek kadar azdı. ABD başkanlık seçimleri arifesine gelinmişti ve tek bir kişinin şöhretine dayanmak ve muğlak bir slogana güvenmek fazlasıyla cazip bir seçenek olarak görünüyordu.

Bu nedenlerden ötürü Rusya'ya karşı benimsenen politika sadece retorik açısından zengin, yapılan jestler ise bonkör ve stratejik olarak boştu. Yeltsin büyük bir demokrat lider olarak lanse ediliyordu. Fakat Rusya'yı Avrupa'ya sıkı sıkıya bağlayacak, siyasi ve sosyoekonomik değişimi tesis edecek kapsamlı bir program geliştirmeye fazla özen gösterilmedi. Bu süreçte Rusya hatırı sayılır maddi yardımdan da yoksun bırakılmadı. 1992'ye kadar çeşitli amaçlarla Rusya'ya giden para neredeyse 60 milyar dolar seviyesine ulaşmıştı. Fakat ne yazık ki, bunun çoğu hortumlandı.

ABD ve Avrupa, Rus hükümetini demokratik bir ortak olarak pohpohluyordu fakat Rus toplumu eşi görülmemiş bir fakirlik içinde bocalıyordu. 1992'ye gelindiğinde ekonomik durum Büyük Buhranı aratmayacak haldeydi. Durumu iyice dibe sürükleyen oyuncuların başında, özelleştirme ambalajı altında ülkenin başta sanayi ve enerji varlıklarını ele geçirmeye göz dikmiş Batılı

danışmanlar ve işbirliği içinde oldukları sözde Rus reformcuları geliyordu. Karmaşa ve yolsuzluk yeni ilan edilen Rus demokrasisi ile adeta dalga geçer gibiydi.

Kafaları daha da karıştıran Rusya'nın ülke olarak konumuydu. Sovyetler Birliğinin çözülmesi ardından ortaya Bağımsız Devletler Topluluğu adı altında yeni bir oluşum çıktı. Fakat bu kavram Rus olmayan ülkelerin ulusal özlemleri karşısında fazla rağbet görmedi. Sovyetlerin çöküşü onlar için tam bağımsızlıktan başka bir anlama gelemezdi.

Takvimler 1992'yi gösterirken Bush hükümeti bu yeni konuları kapsamlı bir şekilde ele almak için fazla zamanları olmadığını öngöremedi. ABD başkanlık seçimlerine sadece bir yıl kalmışken Bush ve ekibi Sovyet dönemi sonrası Rusya sorunlarını bir süreliğine (yeniden seçilene kadar) akışına bırakmayı tercih etti. Yeni dünya düzeni Yeltsin'in Rusya'sını kapsayacak şekilde yeniden tanımlanmıştı ancak bunun altını yeterince dolduramadılar. Başdanışmanlarının hatalı yönlendirmesiyle Bush, Tito sonrası Yugoslavya'yı da benzer şekilde olurlarına bıraktı. Hükümetin Afganistan politikası da aynı oranda pasif bir yaklaşıma büründü. 89'da Sovyet ordusu, ülkeyi terk ettiğinde Afganistan mahvolmuş bir haldeydi ve ekonomisi tamamen çökmüştü. Halkın %20'si komşu ülkelerde mülteci olarak yaşamaya çalışıyordu ve etkin bir merkezi hükümetten yoksun bırakılmıştı. Kabil'deki Sovyet destekli rejim birkaç ay içinde iktidardan indirilmiş ve direnişçilerin eline geçmişti. Bush, Afganistan'ı siyasi istikrara kavuşturmak ve ekonomisini ayağa kaldırmak için fazla çaba göstermedi. Bu ilgisizliğin neden olacağı sorunlar Bush başkanlıktan gittikten çok sonraları da hissedilecekti.

Tüm bunlara rağmen Bush'un bu süreç boyunca Gorbacov'u idare ediş şekli tarihi bir başarıdır. Doğu Avrupa'da ve Sovyetler Birliği bünyesinde eşi görülmemiş şiddete ve belki de bir Doğu-Batı çatışmasına tanık olabiliydik. Bunun yerine NATO müttefiki ve AB tarafından kucaklanan tek bir Avrupa, tarihi dengeli Batı'nın lehine çevirdi.

Zaferi Yüzüstü Bırakmak

1990 Sonbaharına gelindiğinde Bush'un karşısında başka bir sorun vardı. Sovyet imparatorluğu diye bir şey kalmamıştı, Sovyetler Birliği'nin yok olmasına sadece bir sene kalmıştı. Rusya Batı'dan gelecek finansal yardıma muhtaçtı ve ABD tüm dünyaya sözünü geçiren bir konumdaydı. Bush önünde Sovyetler Birliği engeli olmaksızın istediği gibi hareket etme özgürlüğüne sahipti.

Tabiri caizse, deli cesaretiyle Irak güçlerini Kuveyt'i işgale etmeye gönderen Saddam'ın hesapları çok farklı olmalıydı. Belki hem ABD hem de SSCB'nin kendi işleriyle fazlasıyla meşgul olduğunu sandı. Belki de hala Sovyet'lerin BM Güvenlik Konseyi'ndeki ağırlığına güveniyordu. Sovyetler Birliği, öncesindeki 30 yıl boyunca Orta Doğu genelindeki siyasi ve askeri varlığını güçlendirecek planlar uyguluyordu. Özellikle Irak ve Suriye Sovyet askeri teknolojilerinden yararlanıyor, Irak askeri kurumu ve de taktikleri Sovyet generalleri tarafından şekillendiriliyordu. Sovyetler Birliği'nin Irak'ın bölgesel emellerine destek vermeyi sürdürmesi gayet olası görünüyordu. Saddam, Vietnam deneyimi geçirmiş ve Doğu Avrupa'daki gelişmelere odaklanan bir ABD'nin güç kullanarak cevap verme eğiliminde olmayacağını düşünüyor olmalıydı. Belki de en büyük hatası yeni jeopolitik gerçekleri göz ardı etmek oldu. Yaşanan gelişmeler akabinde Bush, dünyanın ilk küresel lideri konumuna yükselmişti ve ABD, dünyanın tek süper gücü olarak dimdik ayakta duruyordu.

Böyle bir ortamda, Irak'ın Kuveyt üzerindeki tarihsel iddiaları ne olursa olsun, Saddam'ın seçtiği yol sadece ABD'nin Basra Körfezindeki geleneksel rolüne değil aynı zamanda Amerika'nın dünyadaki yeni rolüne bir başkaldırı niteliğindedir. Bush kısa sürede Amerika'nın kayıtsız kalamayacağı kanaatine varmıştı ancak verilecek cevabın uluslararası hukuka ve başka ülkelerin çıkarlarına saygılı olması gerektiğine de inanıyordu.

Irak'ın Kuveyt'i işgal ettiğini 1 Ağustos 1990 sabahı öğrenen Bush, Sovyet cephesindeki gelişmelerin Basra Körfezi olarak anılan bölgeye gereken ilgiyi göstermesine engel olduğunu zamanında itiraf etmiştir. Bush ve başdanışmanları arkalarına BM'yi alarak, kapsamlı yaptırımlar ve askeri güçlerin de desteğiyle bu olaya verilecek uluslararası tepkinin ABD önderliğinde olması gerektiği görüşündeydi. Bu yaklaşım uluslararası zeminde de benimsendi.

Tartışacak durumda olmayan Sovyetler Birliği, ABD ile birlikte işgali 3 Ağustos'ta kınadı. Irak güçlerinin güneye kaymasından korkan Suudi Kralı tarihte eşine rastlanmayan bir adım attı ve ABD askeri güçlerinin Suudi topraklarında mevzilenmesine izin verdi. Arap Birliği de çok geçmeden kendi güçlerini Suudi Arabistan'ı korumak için gönderdi.

BM Güvenlik Konseyi'nin Irak'ın güçlerini acilen Kuveyt'ten çekmesi yönündeki kararını açıklamasıyla Irak sadece iki hafta içinde uluslararası düzeyde tecrit edilmiş ve suçlu bulunmuştu. Fakat bu uluslararası dayanışma hali güç kullanılıp kullanılmayacağı ve hangi aşamada kullanılacağı sorularına cevap veremiyordu. Bush güç kullanılması gerektiği fikrine Ağustos ortasında vardığını daha sonra kaleme aldığı anılarında açıklamıştır.

BM kararını takip eden aylarda Bush üç kademeli bir strateji izledi. İlk sırada yaptırımları hayata geçirmek geliyordu. İkinci aşama, Saddam'ın Kuveyt'ten itibarını kaybetmeden çekilmesine olanak verecek girişimleri diplomatik olarak engellemektir. Sonuncu aşama İngiliz, Fransız ve siyasi olarak elzem Arap askeri güçleriyle birlikte Suudi Arabistan'da ciddi bir ABD askeri varlığı oluşturmaktır. Yıl sonuna gelindiğinde Arabistan'daki ABD askeri sayısı 500 bin civarındaydı. Aldığı uluslararası destek sayesinde Irak'ın çağrılara kayıtsız kalması durumunda askeri güç kullanma izni 1990 yılının sonunda çıktı. Sovyet'lerin son anlarda gösterdiği arabuluculuk çabaları bir işe yaramadı ve ABD, Irak'a çok kapsamlı iki saldırı düzenledi. Sembolik nedenlerden ötürü Arap güçlerine Kuveyt şehrine girme görevi verilmişti. Irak güçleri 27 Şubat'ta teslim oldu.

İşte tam bu noktada yapılanlar ve yapılamayanlar hakkındaki tarihsel değerlendirme karmaşık olduğu kadar spekülatif bir hal almaktadır. Bush'un Saddam'a verdiği cevap hem askeri zafer hem de siyasi bir başarıydı. Fakat bu kişisel zaferin jeostratejik sonuçları sanıldığından daha sorunlu bir hal aldı. Saddam yenilgiye uğratılmıştı fakat gücünü tamamen yitirmemişti. Bölgesel karmaşa sürmeye devam etti. Bush, saldırıdan sonra Saddam'ın elinde hala 20 askeri birlik kalmış olması karşısında şaşkınlı daha da ülkenin başında kalabilmiş olmasından hayal kırıklığına uğramıştı. Fakat bu gerçekler farklı bir sonuç elde edilmesi yönünde herhangi bir girişim olup olmadığı konusunda bir şey söylemeye yeterli değildi. 1991 yılı boyunca yapılanlarla yapılmayanların belirleyici olduğu trajik bağlantı 2003'te kendini gösterdi. Körfez Savaşının sonucu farklı olsaydı belki de II. Bush hükümeti Irak'la yeni bir savaşa girmeyebilirdi.

Şubat 1991'de yapılan ani ateşkesin Saddam'a, yaşadığı yenilgi sonrası patlak veren Şii ayaklanmasını ezmeye yeterli askeri bir güç bıraktığını biliyoruz. Akabinde ortama hakim olan kindarlık, Saddam gittikten sonra bile devam edecek ve Irak'taki siyasi yapıyı çıkmaza sürükleyecek bir Sünni-Şii husumetini beslemeye yetecek boyuttaydı. Bundan da önemlisi Arap dünyasında petrol çıkarları adına bölgesel ayrılıkları körükleyen bir ABD imajı güç kazandı. Bush, Irak askeri güçlerinin yok edilmemesi karşılığında Saddam'ın koşulsuz sürgüne gitmesini sağlayacak bir anlaşmaya gidemez miydi? Moral gücünü kaybetmiş Irak askeri yönetimini Saddam'a karşı harekete geçirecek kararlı bir plan etkili olabilirdi.

Tüm bu saydığımız nedenlerden ötürü Körfez Savaşı zaferinden yeterince etkin bir şekilde faydalanılmadığını söylemek yanlış olmaz. Bu dönem boyunca çok belirgin olarak fark edilen İngiliz-Amerikan işbirliği ABD'nin Orta Doğu'da İngiliz Emperyalizminin yeni varisi olarak algılanmasına neden oldu. Günümüzde bile birçok Amerikalı, İngiliz emperyal egemenliği, Osmanlı'dan kurtarılacaklarına dair yerine getirilmeyen vaatler ve dönem dönem yükselen Arap milliyetçiliğine karşı gösterilen şiddet konularında Arap'ların geçmişten gelen kinlerinden bihaberdir. ABD, birçok Arap vatandaşının gözünde İngilizlerin bıraktığı yerden devam eden yeni düşmandır.

Kuveyt'in işgaline karşı oluşturulan koalisyon, bölgenin en derin ihtilafını (Filistin-İsrail) çözebilme ve büyüyen ABD karşıtı görüşleri aşmak için en büyük fırsatlardan biriydi. Bush, 1991 savaşı öncesinde bile bu ihtilafı ele almak konusunda istekliydin. Mayıs 1989'da önde gelen ABD-İsrail lobisi AIPAC'a, İsrail'in "Büyük İsrail" projesinden vazgeçerek Filistinlilerin siyasi haklarını tanıması gerektiğini açıkça ifade etmişti. Fakat Beyaz Saray'ın olaya verdiği öncelik Kuveyt işgaliyle geri plana düştü. Bush, İsrail'in Saddam'ın Tel Aviv'e düzenlediği provokatif

roket saldırılarına karşılık vermesine engel olmak zorundaydı. Aksi bir durum Arapların, Saddam karşıtı koalisyonun kopmasına neden olabilirdi. Provokasyonlara karşılık vermemeleri için İsrail'e halihazırda aldıkları yıllık 3 milyar dolarlık askeri yardıma ek olarak 650 milyon dolarlık acil yardım paketi verildi.

Mart, 1991 tarihli ateşkesten kısa süre sonra Bush, İsrail ve komşuları arasında kapsamlı bir barış anlaşması tesis etmek için kolları sıvadı. Barış anlaşması İsrail'in güvenliğini ve tanınmasını sağlayacağı gibi Filistinlilerin de haklarını korumalıydı (Filistin devletinden söz edilmediğini hatırlatmak gerekir). Gorbacov'u da yanına alan Bush ihtilafli ülkelerin tamamını (İsrail, Suriye, Ürdün, Lübnan ve de Filistin Kurtuluş Örgütü) Madrid'de topladı. İlk aşamada atılan en büyük adım Filistin Ulusal Yönetiminin tanınması ve Arafat'ın Batı Şeria'ya dönüşü oldu. Belli dönemlerde tıkanan müzakerelerin sonunda varılan noktada FKÖ, İsrail'in var olma hakkını tanıdı. Bunun karşılığında İsrail, işgali altında bulunan Batı Şeria'da FKÖ'nün bir yönetim kurmasına izin verdi.

Amerika önderliğinde daha iddialı bir barış anlaşmasının özlem duyulan sonuca ulaşmasına yardımcı olup olmayacağını hiçbir zaman bilemeyiz. ABD o dönem sahip olduğu prestij ve yaptırım gücünü Saddam'ı azletmek ve Orta Doğu barış anlaşması tesis etmek için kullansaydı günümüzde bu bölge çok daha farklı bir yapıya sahip olabilirdi. Belki Bush bu girişimler için ikinci bir defa seçilmeyi bekledi. Gerçekten de 1991'de tüm anketler Bush'u işaret ediyordu fakat 1992'de Amerikalılar arasında genel kanı ülkenin iç işlerini fazlasıyla ihmal ettiği yönündeydi.

Bush'un asıl günahı Irak'taki başarısını yarım bırakması oldu. Amerika'nın Orta Doğu'da neticelenmemiş fakat giderek daha fazla içerlenen ve kendine zarar veren müdahalesi, bir sonraki yönetime miras kaldı. Takip eden 10 sene boyunca ABD, bölge halkı tarafından sadece İngilizlerden yadigar emperyalist tacı devralmış olarak görülmekle kalmadı; uyguladığı geciktirme siyaseti nedeniyle aynı zamanda katıksız bir İsrail yandaşı olarak da algılanmaya başlandı. ABD güçlerinin kutsal Arap topraklarına ayak basması, köktendincilerin arasında Amerikayı hedef gösteren bir nefret doktrini gelişmesine neden oldu. O zamana kadar adı duyulmamış bir Suudi militanın yayınladığı fetva, ABD'yi Müslümanların kutsal merkezlerini hiçe sayan bir düşman ve İsrail'in temel sponsoru olarak gösterdi. Ve böylece, El Kaide dünya arenasına ilk adımını atmış oldu...

Bush'un geriye bıraktığı mirasla ilgili son bir sorundan söz etmek gerekir. Orta Doğu'da yarım kalmış fırsatları değerlendirmemek ve Rusya'da demokrasinin tesis edilmesi için kapsamlı bir planın yoksunluğu bir kenara, nükleer silahların başka ülkelere doğru yayıldığına dair giderek güçlenen belirtilere cevap vermekte gecikmesi de büyük çaplı başka bir hataydı. Ne bu konuda uluslararası kamuoyu oluşturdu, ne de Pakistan, Hindistan ve ardından Kuzey Kore'nin bu teknolojiyi elde etme çabalarını frenlemeye çalıştı.

Özetlemek gerekirse Bush'un en büyük eksikliği yaptıklarından çok yapmadıklarıdır. Başkanlığının sonuna gelindiğinde kendisi eşi görülmemiş küresel çaplı bir saygı edinmişti. Fakat, küresel bir lider olarak geleceği şekillendirmek veya en azından yön vermek için önüne gelen fırsatları hoyratça harcadığını söylemek yerinde olur.

4 Etkisiz İyi Niyet ve Rehavetin Bedeli

Halefinin aksine Clinton küresel bir vizyona sahipti. Küreselleşme denen kavramın tesis ettiği kararlılık hissi, Clinton'ın ABD'nin "dünyanın vazgeçilmez ülkesi" sıfatını gerekçelendirebilmesi için kendini yenilemesi gerektiği fikriyle birebir örtüşüyordu. Clinton'a göre dış siyaset büyük oranda iç siyasetin bir uzantısıydı. Bu yüzden ulusal düzeyde yenilenme kavramı Clinton'ın ilk başkanlık dönemine damgasını vurdu. Yeni başkanın küreselleşmeye verdiği ağırlık, iç ve dış siyaseti pratik bir şekilde bütünleştirecek formülü sağladığı gibi onu disiplinli bir dış siyaset stratejisi tanımlama ve takip etme sorumluluğundan da kurtarıyordu.

Clinton, Bush'un sıkı sıkıya takip ettiği geleneksel yönetim tarzına çok uzaktı. Alışlagelmiş ast-üst süreçlerini dikkate almıyor; icraatları net bir şekilde sınıflandıramıyordu. Başlı sonu belli

olmayan toplantılar Beyaz Saray'ın farklı bölümlerinde görevli uzmanların spontane katılımıyla gerçekleşiyordu. Başkan, baskın ses olmanın aksine bazen sade bir katılımcı gibi görünebiliyordu. Bazı zamanlarda toplantı sonunda varılan kararların ne olduğu bile belirsiz kalabiliyor, bu da yönetimin pek çok kademesinde işlerin zorlaşmasına neden olabiliyordu. İkinci başkanlık döneminde bile kesin hatlara sahip bir dış politikadan söz etmek kolay değildi.

İçişlerine verilen ağırlık ve dışişlerinin bunun bir uzantısı olarak algılanması göz ardı edilemeyecek bir yan etkiyi beraberinde getiriyordu: Dış bağlantıları olan lobi grupları tarafından giderek daha fazla sıkıştırılan Kongre, çeşitli dış siyaset konularını yasalaştırmak için girişimlerinin kapsamını genişletme yönünde baskı görür hale geldi. Bu sayede 1990'lı yıllar boyunca Beyaz Saray ve Dışişleri Bakanlığının görüşlerinden bağımsız yasaların onaylanması sık rastlanan bir olay olarak karşımıza çıktı. Öznel güvensizliklerini gerekçelendirmek için küresel düşman arayışında olan Büyük Amerika yeni korkuların filizlenmesi için uygun bir ortam sağladı.

Clinton'ın yüzleştiği ve dolaylı olarak katkı sağladığı fakat hiçbir zaman tam olarak çözüme kavuşturmadığı sorun, Soğuk Savaş sonrası dünyanın onun saf sayılabilecek küreselleşme anlayışına aynı iyimserlikle bakmıyor olmasıydı. Bununla birlikte dünyanın o dönemdeki aşırı dengesiz hali, kesin hatları olan bir dış politika anlayışı geliştirilmesi ve temel jeopolitik tehditlerin belirlenmesi için o kadar da uygun değildi. Bush'un aksine Clinton, doğrudan zorluklara karşı göğüs germedi. Bunun yerine birbirinden farklı ancak bazen de birbiriyle örtüşen uluslararası sorunların üzerine gitti. Clinton'ın başkanlık yaptığı iki dönem boyunca olayların kronolojisini aşağıdaki liste özetlemektedir:

1993-2000 Dönemi Uluslararası Kronoloji:

1993 – Kuzey Kore'nin nükleer teknoloji edinme isteği belirginleşir. NATO'nun kapsamını büyütme müzakereleri başlar. Masstricht Anlaşmasıyla Avrupa Topluluğu'nun Avrupa Birliği'ne dönüşümü başlar. Bosna'da şiddet patlak verir. ABD barış gücü Somali'den çekilir. Oslo Sözleşmesiyle İsrail-Filistin ilişkilerinde olumlu bir açılım olacağına dair umutlar artar.

1994 – NAFTA kurulur. NATO Bosna'ya müdahale eder. Rusya gayri resmi olarak G7 grubuna dahil edilir. ABD ile K. Kore arasında nükleer silahsızlanma konusunda az da olsa mesafe kat edilir. Clinton Rusya'yı NATO genişlemesi konusunda telkin eder. ABD barış gücü Haiti'deki vahşete engel olmak için harekete geçer. Ruanda'da soykırım. Rusya Çeçenistan'a saldırır.

1995 – DTÖ kurulur. İran nükleer güç olma isteğini belli eder. İsrail başbakanı Rabin suikast kurbanı olur. Çin ve Tayvan arasında gerilim artar. NATO'nun doğuya doğru genişlemesi ivme kazanır. NATO Bosna'ya hava saldırısı düzenler. Dayton Anlaşmasıyla Bosna'daki vahşet son bulur.

1996 – ABD, Nükleer Silah Denemelerinin Engellenmesi anlaşmasını imzalar. ABD-K.Kore arasında müzakereler başlar. Çin ve Tayvan arasında yeni bir gerilim patlak verir. ABD ve Japonya ittifaklarını güçlendirir. Taliban Kabil'i ele geçirir. Clinton NATO'nun genişlemesi konusunda açık görüş bildirir.

1997 – Eski Çin Lideri Deng ölür. Hong Kong Çin'e geçer. NATO-Rusya arasında anlaşma imzalanır. Polonya, Çek Cum. ve Macaristan NATO üyesi olur. Pakistan nükleer güç olduğunu açıklar. Asya mali krizi patlak verir. Kyoto Protokolü hazırlanır, ABD taraf olmayacağını açıklar.

1998 – Rusya resmi G8 üyesi olur. Hindistan ve Pakistan nükleer denemeler gerçekleştirir. İsrail-Filistin arasındaki Wye River müzakereleri tıkanır. El-Kaide Doğu Afrika'daki ABD elçiliklerine saldırı düzenler. ABD Afganistan ve Sudan'ı bombalayarak karşılık verir. Çin ve Japonya uzlaşma yolunda adım atar. ABD Kyoto'yu imzalar ama Senatoya sunmaz ve yürürlüğe koymaz.

1999 – NATO Sırları Kosova'dan çıkarmak için hareket düzenler. Doğu Timor'da barış tesis edilir. ABD senatosu Nükleer Silah Denemesinin Engellenmesi anlaşmasını reddeder. İkinci Çeçen savaşı patlak verir. Küreselleşme karşıtı görüş güçlenir. Yeltsin başkanlıktan istifa eder.

2000 – Putin Rusya'nın yeni başkanı seçilir. El-Kaide ABD savaş gemisi Cole'u bombalar. ABD hisse senetleri düşüşe geçer. 2. Camp David müzakereleri başarısızlıkla sonuçlanır.

Geleceği Şekillendirmek

S.S.C.B'nin tarihe karışması Clinton'ın karşısına gelişmiş küresel güvenlik ve işbirliği hedefleri anlamında üç önemli fırsat çıkarmıştır:

- Birincisi, Rusya-ABD arasında maliyetiyle külfetli, uluslararası gerilimi körükleyen silahlanma yarışını sınırlandırmak amacıyla bir insiyatif geliştirme olanağı tanımış olması ve muhaliflikten daha uzak bir ilişkinin nükleer silahların denenmesi, üretimi ve yaygınlaşmasını engellemek adına daha olumlu bir ortam sağlaması;
- İkincisi, çift kutuplu bir dünyanın ortadan kalkmasıyla güvenliğin küresel çapta yönetilmesi olasılığını yükseltmesi;
- Üçüncüsü, tek bir Avrupa'nın ortaya çıkmasıyla Atlantik İttifakı üzerinden ABD ile yakın bağları olan daha büyük bir Avrupa'nın varlığı mümkün hale gelmesi.

Elde edilen sonuçlar farklı olsa da Clinton yönetimi bu üç hedefin hepsine büyük önem vermiştir. Sovyet süper gücünün dağılması ve akabinde Rusya'nın yüzleştiği ekonomik sorunlar ilk hedefin gerçekleştirilmesi için eşsiz bir fırsat sundu. Nunn-Lugar programı Rus toprakları içinde bulunan Sovyet nükleer silahlarının tek bir noktada toplanmasını sağladı ve daha önemlisi Ukrayna, Beyaz Rusya ve Kazakistan gibi ülkelerin tek başlarına nükleer birer güç olmalarına engel oldu. START II anlaşmasıyla iki tarafın nükleer mühimmatı ciddi oranda düşürüldü, Rus silah depolarının güvenliği artırıldı. Dahası binlerce nükleer silah devre dışı bırakılıp söküldü. Atılan bu adımların toplu etkisi daha güvenli bir dünyanın olabileceğine dair umutları yükseltti. Sovyetlerin siyasi bir tehdit unsuru olarak ortadan kalkması, dünyanın en tehlikeli ve potansiyel olarak tahrip edici silahlanma yarışının sona erdiğini işaret ediyordu. ABD bundan sonra kaynaklarını, modernleştireceği konvansiyonel askeri güçlerini dünyanın herhangi bir noktasına gönderebilme becerisini geliştirmek için kullanabilecekti. Özetlemek gerekirse bu süreçte hem ABD hem Rusya güvenlik anlamında kazandı fakat ABD aynı zamanda küresel askeri menzül anlamında rakipsiz bir konuma geldi.

Bu gelişmelerden tüm dünya karlı çıktı fakat uluslararası düzeyde daha etkin bir güvenlik sistemine olan ihtiyaç gündemde daha fazla yer etmeye başladı. Komşularıyla olan siyasi anlaşmazlıklar karşısında zayıf ülkelerin nükleer silahlanmaya yönelme olasılıkları yeni sınırlamalar gerektiriyordu. Sadece ABD'den gelecek baskın tepki bu gelişmelere engel olabilirdi.

Bu alanda ilk kriz Kuzey Kore ile patlak verdi. Nükleer programı hakkında yeterince dürüst davranmadığını düşünen Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu (UEAK) ülkede denetim yapmak istemişti. K. Kore sadece bunu reddetmemiş aynı zamanda Nükleer Silahlanmanın Yayılmasını Engelleme Paktından (SYEA) ayrılacağını ilan etmişti. Bu belirgin başkaldırı hareketi Clinton'ın yüzleştiği ilk krizdi. K. Kore'nin böyle bir yöne kaymasının ardındaki motivasyonu tahmin etmek kolay olmasa da artık Rusların nükleer koruması altında olmadığı hissi karşısında, çıkarlarının en iyi bu şekilde korunacağı fikrinde olması uzak bir olasılık değildir.

ABD, SYEA'ı terk eden K. Kore'ye nükleer programını barışçıl bir şekilde devam ettirmesi için gayet makul bir öneri sundu. Ülkede bulunan ve nükleer silah yapımında kullanılabilecek nükleer reaktörler daha tehlikesiz bir teknolojiyle değiştirilecek bunun karşılığında ABD, K. Kore'ye saldırmayacağını garanti edecekti. Bu yapıcı önerinin en büyük eksikliği uyumsuzluk halinde cezalandırıcı bir yaptırımdan yoksun olmasıydı (Örneğin K. Kore denizcilik faaliyetlerine tamamen engel olunması gibi). Kuzey Kore takip eden yıllarda bir adım ileri bir adım geri politikasını benimsedi. Bu yaklaşım iki ülke arasında süregelen ve K. Kore füze programıyla bu teknolojinin ihraç edilmesi hususlarında da kayda değer bir gelişme sağlanmasına engel oldu. Bu inisyatiflerin kifayetsiz gidişatı G. Kore'nin Kuzeye doğrudan bir kapı açmasına neden oldu. Bu adım G. Koreliler arasında milliyetçi duyguların kabarmasına ve de ülkenin varlığını Amerikan koruması altında sürdürmesi konusunda duyulan rahatsızlığın artmasına yol açtı.

Bu olayın ortaya çıkardığı sonuçlar şunlardır: Birincisi, K. Kore'ye bu sürecin hiçbir aşamasında nükleer silah edinmenin zararlarının faydalarından daha ağır olabileceği anlatılmamış olması; İkincisi, ABD'nin ikircikli tavrının Kuzey'in Güney Korelilerin uzlaşmaya gitme isteğini

sömürmesine neden olması; Üçüncü ve en önemlisiyse tüm bu süreç boyunca K. Kore'nin nükleer silah edinme arayışına bir an olsun ara vermemesi.

Hindistan ve Pakistan'ın bu yöndeki çabaları karşısında da ABD'nin karşı duruşu daha güçlü olamadı. K. Kore krizi boyunca ABD, SYEP'i süresiz olarak uzatma çalışmasına odaklanmıştı. Bu insiyatif birçok ülke arasında Amerika'nın ulusal güvenlik alanında kalıcı bir ağırlık edinme isteğine dair şüphe ve kızgınlık yarattı. Muhaliflere göre ABD'nin SYEP'i yenileme girişimleri ne nükleer silah sahibi ülke sayısını azaltıyor ne de atom enerji programlarında daha büyük bir eşitlik ortamı oluşturmuyordu.

Tam da bu sıralarda Fransızların Pasifikte ve daha sonra Çin'in yeraltında gerçekleştirdiği denemeler işleri daha da zorlaştırdı. Böyle bir ortamda ne Hindistan ne de Pakistan nükleer silah edinmede bir mahsur veya engel görmedi. ABD'nin Pakistan'a uyguladığı tek taraflı yaptırımlar etkin olmadı. Hindistan'ın bu konudaki programlarını rahatça sürdürmesi Pakistan'ın da benzer girişimlere odaklanmasına neden oldu. Pakistan'a uygulanan bu tek taraflı politika başta Afganistan meselesi olmak üzere ABD- Pakistan işbirliğine ciddi zararlar verdi. Daha önemlisi 1997'ye gelindiğinde ABD'nin (zayıf kalan) engelleme girişimlerine rağmen iki yeni nükleer güç dünya arenasına adım atmaya hazırды.

Pakistan ve Hindistan'ın aleni, K. Kore'nin ise üstü kapalı nükleer başarılarının etkisi kısa sürede İran'a da ulaştı. 1990'lı yıllar boyunca ABD, ucu doğrudan İran'a doğrultulmuş birçok yasa çıkardı ve bu ABD-İran diyalogunun ciddi şekilde zarar görmesine neden oldu. İran nükleer güç olmaya soyunmasaydı bu diyalogun ne mertebede olacağını kestirmek neredeyse olanaksız fakat, İran'ın seneler önce, Şah rejimi altında başlayan programı ABD ile olan ilişkilerini mutlaka gerecekti.

Nükleerleşme sürecine Uzak Doğu ve Güney Asya'da engel olunamaması ayıltıcı bir ders niteliğindedeydi – dünyanın en büyük süper gücü bile nükleer silah edinmeyi kafasına koymuş ulusları tek başına caydıracak güçte değildi.

Küresel güvenlik ve işbirliği anlamında ortaya çıkan üçüncü fırsat Avrupa'yla ilgiliydi. Tek bir Avrupa, Amerika-Avrupa işbirliğinin bir üst seviyeye geçmesi ve küresel öneminin daha da pekişmesi anlamına geliyordu. Bölünmenin sona ermesiyle özgürlüğüne yeni kavuşan eski Doğu Bloğu ülkelerinde Atlantik ittifakının ayrılmaz ve daha önemlisi güvenli bir parçası olma hevesini doğurdu. Clinton'ın bu ikileme vereceği cevabın olgunlaşması birkaç sene sürdü fakat sonunda dış siyaset mirasının en yapıcı ve kalıcı unsurlarından biri halini aldı. 27 üyeli NATO ittifakının ve 25 üyeli bir AB'nin örtüşen gerçeklikleri "transatlantik işbirliği" denen tarihi sloganın en azından hakikate daha yakın olacağı anlamına geliyordu. Böylesi bir ortaklık, işbirliğine daha fazla dayanan bir dünya düzenini tesis edecek siyasi iradeyi aşılabilme potansiyeline sahipti.

İttifakın yenilenmesi için elzem unsurlardan biri NATO'nun genişlemesi konusuydu. Başta böyle bir ihtimal çok düşüktü, NATO'nun genişlemesi hakkında halka açık bir müzakere başlatmak için henüz çok erkendi. Buna rağmen bazı stratejistler genişlemenin, Avrupa'nın yeni siyasi gerçeklerini bütünleştirecek mantıklı ve gerekli bir girişim olduğunu söylemekten kaçınmadı.

Polonya NATO üyesi olma isteğini beyan ettiğinde Yeltsin'in iyimser yaklaşımı herkesi şaşırttı. Bu çok olumlu görünüyordu ancak Clinton'ın danışmanları olaya dikkatle yaklaşılması gerektiği telkininde bulundu. Takip eden yıl süresince ABD, genişleme için kapsamlı bir çalışma başlattı ancak bu süre zarfında Rusya'nın iç dinamikleri Yeltsin hükümetinin olaya bakışını değiştirdi. Durumu daha da karmaşıklaştıran, dağılan Yugoslavya sonrası Bosna'da yaşanan şiddet oldu. NATO'nun şiddeti bastırma girişimi ve Sırp güçlerine hava saldırısı düzenleme kararı, genişleme konusu üzerinde paradoksal bir etki yarattı. NATO'nun askeri girişimi elzem hale gelmişti fakat Rusya'nın en sonunda Bosna barış anlaşması sürecine katılmaya karar vermesi Rusya'nın NATO ile daha resmi bir ilişki içinde olması gerekliliğini gösterdi.

Bu süreç sonunda çift kulvarlı bir politika gelişti – Rusya ile daha sıkı ilişkiler ve daha büyük bir NATO. Mayıs 1997’de işler ivme kazandı ve NATO-Rusya Kuruluş Anlaşması imzalanmasıyla Rusya’nın NATO’ya bir güvenlik ortağı olduğu niyeti açıkça belli edildi. Aynı sene içinde önce Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan ardından Baltık ülkeleri, Romanya ve Bulgaristan NATO üyeliğine dahil edildi. Bu tarz bir genişleme Avrupa’nın kendi içindeki genişlemeyi mantıklı ve dahası kaçınılmaz kıldı. AT kendini AB olarak yeniden tanımlamıştı ve yeni demokratikleşmiş komşularını bu kapsamın dışında tutmak anlamsız gelmeye başladı. Bu sürecin tamamlanmasıyla Avrupa Birliği dünyanın tek ve en büyük işbirliği toplumu olarak 21.yy’ın ilk yıllarında kurulmuş oldu.

NATO’nun ve AB’nin genişlemesi esasında Clinton için bir öncelik değildi. Bu genişleme süreci onun asıl hedefi olan küreselleşme ile doğrudan ilgili bile değildi ama buna rağmen Clinton bu sürecin tam ortasında yer almış oldu. Eğer Clinton bu gelişmelere kendini daha az adanmış olsaydı Avrupa on sene içinde belirsiz ve dengesiz bir duruma gerileyebilirdi. Çünkü, ABD ve Avrupa, Irak konusunda yollarını ayırdıktan sonra eski kıtada siyasi bütünleşme ivmesi hız kaybetti, Rusya başta Ukrayna ve Gürcistan’da olmak üzere güç gösterileri yapmaya başladı. Doğu Bloğu ülkelerinin Atlantik İttifakı dışında tutulması halinde 1990’larda sona eren Soğuk Savaş tekrar hortlayabilirdi.

ABD-Avrupa ittifakı Clinton’ın küreselleşme anlayışıyla örtüşen yapıcı global bir gündem geliştirmesine de olanak verdi. İki tarafın azmi sayesinde 1994’te küresel ticareti şekillendirecek inanılmaz karmaşık ve çatışan pazarlıklar mutlu bir sona ulaştı. Bu girişim sonrasında, 1995’te kurulan DTÖ giderek güçlenen ülkeler-üstü dayanışma hissini tatmin edecek nitelikteydi. Bu örgüt çatışan çıkarların çözülmesi için uluslararası bir mekanizma sunuyordu. Çin’in 2001’de bu örgüte katılması potansiyel ekonomik süpergüçlerin daha işbirlikçi ve kanunlarla yönetilen bir dünya düzenine dahil edilmesi anlamında büyük bir adımdı.

Çin’in katılımı aynı zamanda gelişmekte olan Hindistan, Brezilya, Çin ve Güney Afrika gibi ülkelerin G20 topluluğunu kurmasının da tohumlarını attı. Bu oluşum ekonomik anlamda daha zayıf kalan ülkelerin daha adil bir küresel ticaret sistemini kurabilmek için süren pazarlıklardaki siyasi kozunu güçlendirdi. Clinton’ın küreselleşme “geri dönüşü olmayan bir süreçtir” söylemi geçerlilik kazanıyordu.

Çin’in küresel sisteme daha sıkı bağlanması net bir kazançken yaşanan iki yeni gelişme Atlantik topluluğunun dünya meselelerini idare etme rolü anlamında sorunları da beraberinde getirdi: Asya’da patlak veren mali kriz ve uluslar-üstü kuralların kapsamıyla ilgili olarak ABD ile Avrupa arasında giderek derinleşen fikir ayrılıkları.

Japon ekonomisindeki durağanlık ve bölgede süregelen emlak ve para spekülasyonunun tetiklediği 1997 Güney-Doğu Asya likidite krizi, hızla Tayvan ve Güney Kore’ye de yayıldı. ABD’nin başta olaya hızlı tepki verdiği söylenemez ancak 1998 başlarında ABD merkez bankasının insiyatifiyle başlatılan girişim gecikmiş bir stabilizasyon sağladı. Buna rağmen Asya’da oluşan kanı temel sorumlunun ABD olduğu yönündeydi.

Krizin temel sorumlusunun ABD güdümündeki IMF olması bununla birlikte Çin’in temkinli ancak yapıcı yaklaşımı, Doğu Asya’da Çin-Japonya önderliğinde bölgesel bir işbirliğine gidilmesinin önünü açtı.

Clinton’ın öngörülü bir lider olarak namını daha da zedeleyen başka bir gelişme, ciddiyeti giderek artan küresel ısınma tehdidine karşı ortak hareket etme yönündeki uluslararası girişime ABD’nin desteğini sağlayamamasıdır. Kyoto Protokolü ABD ulusal gündemini bir hayli meşgul etti ancak ekonomik çıkarlarla ciddi şekilde çatıştığından açıkça reddedildi.

Clinton döneminin sonuna gelindiğinde başkanlığının umut dolu gündemine şüpheyle bakılır oldu. Atlantik ittifakının genişlemesi bu hükümetin tek sürdürülebilir stratejik başarısı olarak anılır hale geldi. Küreselleşme vizyonu çok ciddi eleştirilere maruz kalıyordu. Küreselleşme karşıtı hisler Amerikan karşıtlığı ile birlikte anılır oldu. Küresel işbirliği ABD’de kuşku uyandırır

hale gelmişti. Bu olaylar ışığında Cumhuriyetçiler kongre seçimlerinde büyük bir başarı kaydetti. Clinton'ın idealistik gündemi inanırlılığını yitiriyordu.

Geçmişle Yüzleşmek

Clinton'ın başkanlığı boyunca yüzleşmek zorunda kaldığı pek çok sorun başlı başına derin bir geçmişe sahipti. Çatışan çıkarlar, ulusal zıtlasmalar, kültürel anlaşmazlıklar, zenginlerin vurdumduymazlığı, fakirlerin çaresizliği... Tüm bunlar ABD'nin küresel üstünlüğünü salt eyleme geçirmesi önünde büyük bir engeldi. Rusya hala bir sorundu, Balkanlar'da milliyetçilik vahşete dönüşmüştü, Orta Doğu köklü etnik-dini anlaşmazlıklar nedeniyle çıkmaza girmişti. Clinton başkanlık koltuğuna geçer geçmez dünyanın sayısız yerinde patlak veren şiddetle yüzleşmek zorunda kaldı. Bu işlerle etkin şekilde yüzleşme kan dökülmesi olasılığını beraberinde getirdiğinden Clinton'ı fazlasıyla geriyordu. Somali ve Ruanda'da kaos ve kıyım, dağılan Yugoslavya'da kanlı şiddet, Rus-Çeçen savaşları, patlamaya hazır gibi duran Çin-Tayvan ilişkileri, Saddam'ın Irak'ta düzenli aralıklarla fitillediği huzursuzluk ve elbette durulmak bilmeyen Filistin-İsrail gerginliği. Bunun ötesinde dünyanın çeşitli noktalarında ABD'ye yönelik göz ardı edilmeyecek raddeye ulaşan terörist saldırılar.

Bu inanılmaz zorluklar karşısında Clinton'ın ilk tavrını "müdahale etmeye isteksizlik" olarak genellemek mümkün. Bu olaylar hiçbir zaman gündem listesinin başında yer almadı. Tamamı tatsız bir geçmişe çağırıyordu ve bu olaylarla etkin şekilde baş etmenin sadece iki yolu olduğunun farkındaydı: ikna etme veya güç kullanma. Bazı olaylar umutlardan vazgeçme ve gerçeklerle yüzleşmek demektir; bazı olayların içişlerini bile karıştırma potansiyeli vardı.

Clinton'ın başkanlık koltuğunda oturduğu iki dönem boyunca dış siyaset arenasındaki performansını artılar ve eksiler olarak şöyle özetleyebiliriz:

- + Yugoslavya'nın dağılmasıyla birlikte önce Bosna'da ve ardından Kosova'da etnik temizliğe varan Sırp şiddetini, uluslararası kamuoyunu da arkasına alarak biraz geç olmakla birlikte etkin bir şekilde sonlandırıp barışı Batı koşullarına uygun şekilde tesis edebildiği için ve,
- + Rusların inanılmaz tekelleşme baskılarına karşın Azeri Başbakanı Haydar Aliyev'i Hazar ve Orta Asya petrolünü Batıya, ABD destekli Bakü-Ceyhan boru hattı üzerinden ulaştıracak projeye ikna edecek kararlılığı gösterdiği için Clinton'ı tebrik etmek gerekir.

Fakat;

- Barış gücünü Somali'den zamansız çekmesi, eski Avrupa sömürge güçleri ile birlikte ABD hükümetinin Ruanda'daki soykırıma neredeyse kayıtsız davranmasına seyirci kalması;
- Çöken Rusya ekonomisine ABD'den aktarılan milyarlarca doların Batılı yatırımcılar ve sözde Rus reformcuları tarafından hortumlanmasına engel olamaması;
- İki kere patlak veren ve akıl almaz yöntemlerle Çeçen nüfusunun neredeyse %25'inin telef olmasıyla sonuçlanan Rus-Çeçen savaşlarına ilgisiz bir tavır benimsemesi;
- 8 yıllık başkanlığı döneminde İsrail-Filistin ilişkilerinde yakalanan sayısız fırsatı etkin şekilde değerlendirememesi, müzakerelerde ABD yaklaşımının giderek daha fazla İsrail lobisinin etkisi altına girmesine izin vermesi, İsrail yerleşimlerinin genişlemesine engel olamaması, çok muğlak kalan anlaşma maddeleri karşısında rahatsızlığını dile getiren Arafat'ı barış sürecini baltaladığı gerekçesiyle İsrail ile birlikte suçlama yoluna gitmesi, yaklaşan ABD seçimleri arifesinde İsrail'e uygulanacak baskının oy kaybettireceği endişesiyle tarafsızlığını koruyamaması;
- Belli aralıklarla yüzeye çıkan Saddam tehdidine karşı gerekli tedbirleri almaması, aldığı sınırlı girişim kararları ve Arap topraklarında ABD asker sayısını ikiye katlayarak başta Bin Ladin olmak üzere ABD karşıtı köktendinciliği körüklemeye neden olması;
- İran'da 1997 seçimleriyle daha ılımlı yönetimin başa gelmesinden sonra açılan potansiyel diyalog fırsatını hiç bir girişimde bulunmayarak kaçırmaması, yine bu duruşuyla Araplar, Mısırlılar ve İranlılar arasında ABD karşıtı algıyı daha da derinleştirmesi;
- Orta Doğu'daki ABD asker ve diplomatlarına düzenlenen saldırılar ışığında terörizm tehdidini ve anti-ABD görüşüne karşı etkin bir politika geliştirememesi hususlarındaysa Clinton'ın ciddi hataları olmuştur,

ve bu konularda eleştirilmekten ve başarısız bir başkan olarak anılmaktan kurtulamayacaktır.

Böylelikle, Clinton koltuğunu devrederken İsrail-Filistin ilişkilerini bulduğundan daha kötü, Orta Doğu'yu genel olarak daha dengesiz bir halde bırakmıştır. İçişlerine bulaşmış plansız bir dış politika karar mekanizması ABD'nin uzun vadeli çıkarlarını ciddi şekilde tehdit eden stratejik bir ürkeklik yaratmıştır. Eğer İsrail-Filistin arasındaki barışı sağlayabilseydi, sadece kendisi için değil ABD için tarihi bir zafer olurdu.

Öte yandan içişlerine bakacak olursak daha önceki hükümetlerden beri süregelen cari açığı kapatıp sermaye fazlasına çevirmesi hem vatandaşlarının takdirini topladı hem de uluslararası arenada Amerikan sisteminin başarılı ve benimsenmesi uygun bir sistem olarak algılanmasını sağladı. Çöken Sovyet ekonomisi ve Japonların durağanlaşan mali sistemi ABD'nin üstünlüğünü ve Clinton'un II. Küresel Lider olarak duruşunu pekiştirdi. Clinton kişilik olarak takdir ediliyordu ve dünya çapında sevilen bir karakterdi. Fakat Beyaz Saraya ABD'nin yeni edinilmiş küresel liderlik statüsünü sürdürebilmesi anlamında kesin hatları olan bir istikamet kazandıramadı. ABD küresel merdivenin en tepesindeydi fakat temel yeterince sağlam değildi. 1990'ların sonuna gelindiğinde ABD karşıtı görüş Orta Doğu ile sınırlı olmaktan çıkmıştı. Bazı müttefikleri bile ABD hipergücünden rahatsız olmaya başlamıştı. Nükleer silahlanma sürecine engel olunamamıştı. İyi niyet, net ve kararlı bir stratejinin yoksunluğunu telafi edemez hale geldi. Genel anlamda II. Küresel Liderin dünya üzerinde tarihi önemi olan bir iz bırakmadığı söylenebilir.

5 Liderlik Felaketi ve Korku Politikası

Terörizme açtığımız bu savaş hemen sonlanmayacak.

16 Eylül 2001'deki konuşmasından

Yanımızda değilseniz karşımızdasınız.

11 Eylül olayları sonrasında defalarca tekrarlandı.

George W. Bush'un konuşmalarından yapılan bu alıntılar, yeni ABD Başkanının hem III. Küresel Lider olarak karakterine hem de liderlik görevini nasıl hayata geçireceğine dair çok aydınlatıcıdır. 11 Eylül olayları Bush için bir dönüm noktasıdır. Bir günlük sessizliğin ardından tamamen farklı bir kimliğe bürünmüş olarak karşımıza çıkar. Bundan sonra yepyeni bir tehditle yüzleşen bir ulusun lideri, dünyanın tek süper gücünün savaş kumandanıdır. ABD, müttefiklerinin görüşlerini hiçe sayan, tek başına hareket eden bir ülke olacaktır. Yaşanan olayın vehameti karşısında şokta olan ve güvenliğinden endişe duyan halkı düşünmeden etrafına toplanacaktır.

Bu strateji 1991'de geliştirilen ulusal güvenlik planı taslağının daha emperyalist yaklaşımlarını ve yeni-muhafazakar dünya görüşünün militan unsurlarını birleştiriyordu. "Teröre karşı savaş" Stratejik olarak Basra Körfezi kaynaklarının kontrolüyle ilgili geleneksel emperyalist kaygılarla birlikte Irak'ı bir tehdit olarak ortadan kaldırarak İsrail'in güvenliğini güçlendirmeyi hedefleyen yeni-muhafazakar emelleri temsil etmekteydi.

Bu kombinasyonun ilk sonuçları kibirli bir tavrın güçlenmesine neden oldu. El Kaideye yataklık eden Taliban hükümeti askeri müdahale ile kısa sürede devrilmiş, sadece 18 ay sonra, 3 haftalık kara harekatı sonucunda Saddam rejimi yok edilmişti. Beyaz Saray'daki zafer havası görülmeye değerdi. Fakat bu yaklaşımın ağır bedeli kısa sürede anlaşılacaktı. Sadece birkaç ay içinde ABD'nin dış politikası uzak bir ülkede başlatılan fakat sonlandırılmayan savaşın ağır bedeliyle boğuşacaktı. Bununla birlikte, teröre karşı açılan savaş tüm İslam alemiyle bir çatışmaya dönüşebileceğinin tehlikeli işaretlerini vermeye başlamıştı. Yeni-muhafazakar Manihaist tavrıla Bush'un yeni keşfettiği katastrofik kararlılığının harmanı, Amerika'yı tarihi zirvesinden baş aşağı edip en dibe göndermişti.

Başkanın böylesi 180 derece bir dönüş yapacağını kimse tahmin etmiyordu. Seçim kampanyası süresince dış politikadan fazla söz etmemişti bile. Clinton'ın performansına karşı yaptığı eleştirilerin yeni-muhafazakar bir havası olduğu da söylenemezdi. Kampanyası süresince

merhamet, ulusal çıkarlar ve alçakgönüllü bir dış politikadan söz etmişti. Baş yardımcıları olarak seçtiği isimler (Cheney, Powell, Rumsfeld) Baba Bush'un gerçekçilikle şekillenmiş dış siyasetiyle tutarlılık gösteriyordu. Hepsi yeni başkandan çok daha yıllanmış deneyimli siyasetçilerdi. Yeni hükümet ilk olarak bitmemiş meselelere odaklanmayı seçti: füze savunma sistemi, askeri modernleşme ve büyük-güç ilişkileri. Nükleer silahlanma ve terörizm listenin üst sıralarında bile değildi. Hatta ulusal güvenlik danışmanı Condoleezza Rice olası bir terörist saldırı istihbaratını ciddiye bile almamıştı.

11 Eylül olayları sonrasında yaşça daha genç ve görüşleriyle çok daha yeni-muhafazakar sayılacak bir ekip oluşturuldu. Bu kişiler yeni başkanın entelektüel ilham kaynağı olacaktı. Kritik roller Rice, (Başbakan Yardımcısı Personel Şefi) Lewis Libby ve (Savunma Bakanı Yardımcısı) Paul Wolfowitz. I. Bush'un ulusal güvenlik konseyi üyesi ve saygın bir akademisyen olan Rice yeni başkanı dış siyaset konusunda eğiten kişiydi. Kesin hatları olan bir stratejik perspektife sahip olmasa da Rice uluslararası olaylar karşısında sınıflandırıcı bir algıya sahipti. Rice'ın başkan üzerindeki ideolojik etkisi Libby ve Wolfowitz tarafından destekleniyordu. Bu iki kişi Amerika'nın rakipsiz askeri üstünlüğünü hedefleyen 1991 stratejik yaklaşımının da mimarları arasındaydı. Bu ekip 11 Eylül sonrası yüzeye çıkan ve Irak işgaliyle somutlaşan insiyatifin ivme kazanmasından da sorumlu oldukları gibi Amerika'nın dünya içindeki rolünü temelden değiştiren teorisyenler arasında yer alıyordu.

Bush'un üst düzey içişleri danışmanları 11 Eylül'ü siyasi üstünlük elde etmek için kullandı. Gerçekleştirilen bu saldırıyı mecazi bir savaşın ilanı mertebesine yükselterek başkanlarını görülmemiş yetkilerle donatıp büyük savaş kumandanı statüsüne yükselttiler. Halkın vatanseverlik hislerine oynayarak kendi siyasi çıkarlarına alet edip korku ve paranoya aşıl原因 olarak işlerine geldiği gibi davrandılar. 2004 seçimleri planlarını boşa çıkarmadı. Teröre karşı açılan bitmeyen savaş dış siyaseti şekillendirdiği gibi iç siyasette kullanılan etkin bir araç halini aldı.

Haliyle Dışişleri ekibinin büyük çoğunluğu güç kullanmaktan yanaydı. Amerika'nın 11 Eylül saldırganlarına yataklık eden Taliban rejimini ortadan kaldırması sadece bir hak değil bir gereklilik olarak görülüyordu. Bu görüş uluslararası arenada da çabucak benimsendi. Fakat atılacak bir sonraki adım konusunda bir fikir ayrılığı gelişti. Wolfowitz hemen ardından Irak'a bir operasyon düzenlenmesi gerektiğini açıkça ilan etmişti. Böyle bir girişimin büyük risklerini düşünen Powell buna şiddetle karşı çıktı. Fakat (o zamanlar kamuoyunun bilgisi dışında) Bush Powell'ı kenara çekti ve tempoyu düşürmemesi için ciddi şekilde uyardı. Powell'ın olayla ilgili görüşü bu noktadan sonra muğlaklığını koruyacaktı.

Bunu takip eden süreçte Bush 11 Eylül'ün kendisi için özel bir misyon olduğunu defalarca yineledi. Bu inanç ona küstahlık sınırlarında gezinen bir özgüven kazandı ve ilkel bir dogmacılığa yenik düşmesine neden oldu. Başkanın metin yazarları bu fırsatı kaçırmadı ve halka yaptığı konuşmalara kaba ve düşüncesiz vecizeler entegre ettiler. Bunların bazıları islamofobik demagoji sınırlarına bile dayanıyordu. Ulusal Güvenlik Konseyi'nin (UGK) bu metinlerde üstlendiği geleneksel rolün sona erdiğini düşünmek yanlış olmaz.

Bununla birlikte, 2002 yılı içerisinde UGK'nın başkana ulaşan istihbarat bilgilerini dikkatli ve gerçekçi bir süzgeçten geçirmeyi kapsayan geleneksel rolünün de bittiğini eklemek yanlış olmayacaktır. Rice'ın kendisi bile Irak'ın kitle imha silahına sahip olduğu görüşünün aleni bir destekçisi gelmişti. Cheney ve ekibi CIA analiz uzmanlarını en iyi ihtimalle birer hipotezden öteye gitmeyen bilgilerin, halka su götürmez gerçekler olarak lanse edilmesi konusunda sıkıştırıyordu. Bunların ötesinde Savunma Bakanlığı Irak'ta kendine ait bir istihbarat birimi kurdu. Bu birim başkan ve yardımcısının halka beyan ettiği yalanları tahmin edilebileceği üzere istisnasız olarak desteklemekteydi.

Savaştan yana olan başkan ve en kötü durum senaryosu çığırkanlığı yapan yardımcısı sayesinde 2002 başlarında Irak'a askeri hareket başlatma konusunda fiili oybirliği sağlandı. Aynı yılın sonlarına doğru Bush, BM desteği peşinde koşarken Blair ile yaptığı bir görüşme sırasında savaşı başlatacak bir bahane olarak kasti askeri provokasyon yoluna gitmekten bile

söz etmiştir. Bir başkan sıfatıyla böylesi bir şey teklif etmek bile yasaları hiçe saymak anlamına gelir.

Bunu takip eden 3-4 yıl boyunca Irak meselesi diğer tüm dışışleri politikalarını bastırdı. Bush'un vurdumduymaz liderlik anlayışının bedeli ABD için küçümsenecek gibi değildir.

2001-2008 Dönemi Uluslararası Kronoloji:

2001 – Bush'un Putin'le ilk görüşmesini gerçekleştirmesi; ABD-Çin arasında casus uçağı krizi gerilimi ; Kyoto Protokolü'nün Senato'ya sunulmaması; 11 Eylül Saldırıları, teröre karşı savaş ilan edilmesi; NATO'nun ABD'yi desteklemek adına kolektif savunma taahhüdünde bulunması; ABD'nin Taliban rejimini Afgan yönetiminden indirmesi; DTÖ görüşmelerinin başlaması, Çin'in üyeliğe kabul edilmesi.

2002 – Darfur'da şiddet. Bush'un K. Kore, İran ve Irak'ı "şer eksenini" olarak adlandırması; ABD desteğiyle İsrail'in Filistin Yönetimini ezmesi ve Arafat'ın izole edilmesi. Euro para biriminin tedavüle girişi; Bush'un Irak'ta güç kullanmak konusunda kongre onayı alması; K. Kore'nin nükleer tesislerini sadece ABD ile müzakere edeceğini açıklaması; Rusya tarafından İran'ın ilk nükleer santrali inşasına başlanması.

2003 – İsrail'in 1967 sınırlarının ötesine geçerek güvenlik duvarının inşasına başlaması; Türkiye'nin topraklarını ABD güçlerinin Irak'a karşı mevzi olarak kullanmasını reddetmesi; Irak güçlerinin ABD ordusu tarafından kısa sürede ezilmesi ancak iddia edilen kitle imha silahlarının bulunamaması; K. Kore'nin Nükleerleşme Karşıtı Anlaşmadan çekilmesi; ABD'nin bölgesel cevap talep etmesine karşın Rusya ve Çin'in BM'nin kararı kınamasına engel olması; NATO'nun Afganistan'da görev alması; K. Kore'nin nükleer programıyla ilgili 6'lı görüşme tasarısını açıklaması; İran'ın uranyum zenginleştirme programından vazgeçtiğini açıklaması; Libya'nın nükleer programını sonlandırması.

2004 – 6'lı görüşmelerin başlaması; Madrid terör saldırıları gerçekleşmesi; Ebu Gureyb skandalının patlak vermesi; İran'ın uranyum programına kaldığı yerde devam edeceğini ilan etmesi; Irak'ta ABD işgaline direniş ve mezhep çatışmalarının ivme kazanması; NATO'ya eklenen 7 yeni üyelik; İran'ın AB ile olan anlaşması gereği uranyum zenginleştirme programına ara vermesi; Ukrayna'da Turuncu Devrim; Güney Doğu Asya'da Tsunami felaketi.

2005 – Kyoto Protokolü'nün yürürlüğe girmesi; ABD Dışışleri Bakanınca İran ve K. Kore'nin despotluk sistemi olarak lanse edilmesi; M. Abbas'ın Filistin Yönetiminin başına geçişi, ikinci intifadanın sonlanması, İsrail'in Gazze'den çekilmesi; Ahmedinejat'ın İran başbakanı seçilmesi; Londra terör saldırıları; K. Kore'nin nükleer silah sahibi olduğunu ilan edişi; 6'lı görüşmelerin yeniden başlaması; Hollanda ve Fransa halklarının AB anayasasına red oyu vermesi; Irak'taki mezhep çatışmalarının daha da derinleşmesi.

2006 – Bush'un Hindistan'ı nükleer ülkeler grubuna dahil etmesi; ABD ve Avrupa tarafından İran'a anlaşma veya yaptırım uygulama seçeneğini sunulması; Irak ve Filistin'de artan şiddet, Lübnan'da şiddet olayları, Afganistan'da şiddetin tekrar bir sorun haline gelmesi.

Yeni-Muhafazakar Hayallerin Yıkılışı

2006'ya gelindiğinde halihazırda gücünü yitirmiş Saddam devrilmişti fakat savaşın maliyeti tahammül edilemez bir noktaya gelmişti. Bu maliyetin ne olduğu zaten pek çoğumuz tarafından bilinmektedir:

1. *Savaş ABD'nin küresel duruşunu tepetaklak etmiştir.* 2003'e kadar dünya ABD başkanının söylediklerine inanmaya alışmıştı. Belli bir konuda somut bir gerçekten söz ettiğinde insanlar bu gerçeklerden emin olduğunu düşünürdü. Fakat Bağdat düştükten iki ay sonra bile Bush hala inatla kitle imha silahlarını bulduğunu iddia ediyordu. Bunun bir sonucu olarak ABD'nin uluslararası önem taşıyan diğer konularda geçerli bir savunma ortaya koyabilmesi neredeyse olanaksız hale gelmiştir. Güvensizlik, ABD'nin uluslararası meşruiyetini de baltalamıştı. Bu bir ulusun "yumuşak kuvvet" kullanmasında önemli bir gereçtir. Meşru olarak algılanmayan kuvvet daha zayıf kalır ve isteneni elde etmek için daha fazla kuvvet kullanılmasını gerektirir. Yumuşak kuvvet kaybetmek kaba kuvvetin de etkinliğini kaybettirir. ABD'nin meşruiyetini ciddi şekilde zedeleyen başka bir unsur, Ebu Gureyb ve Guantanamo hapishaneleridir. Dahası bu savaş ABD'nin küresel liderlik statüsünü lekelemiştir. Eylemleri müttefiklerini bölmüş, düşmanlarını birleştirmiş, rakipleri için büyük fırsatlar yaratmıştır.

2. *Irak'taki savaş jeopolitik bir felakettir.* Kaynakları ve ilgiyi terörist tehlikeden uzaklaştırmıştır. Bunun bir sonucu olarak Afganistan'da elde edilen başarı uzun sürmemiş, Taliban tekrar güçlenmiş ve El Kaide için olası yeni sığınaklar yaratmıştır. Benzer bir eğilim Somali'de de göze çarpmaktadır. Siyasi olarak istikrarsız bir gidişat sergileyen Pakistan'da da durum daha karmaşık bir hal almıştır. Savaşın neden olduğu insani kayıplar da giderek artmaktadır. ABD kendi askeri söz konusu olduğunda ölü ve yaralı sayısını çok detaylı bir şekilde tutarken onbinler seviyesine ulaştığı tahmin edilen ve sivilleri de kapsayan Irak'lı kayıplar hakkında hiçbir resmi kayıt yoktur. İşin parasal maliyetinin kabaca 300 milyar dolar mertebesine eriştiği hesaplanmaktadır. Dolaylı kayıplar kat kat fazladır. Bunun etkisi elbette sadece ABD askeri gücüyle sınırlı kalmaz, ekonomik boyutu da çok vahimdir. ABD karşıtı hisler Orta Doğu'da baskınlaşmaktadır. Siyasi açıdan radikal ve köktendinci güçlerin popülerliği artmakta ve geleneksel olarak ABD yanlısı olan rejimleri tehlikeye sokmaktadır. Irak'ın yok edilmesi bölgesel anlamda İran'la başa çıkabilecek tek gücün de yok olması anlamına gelir. Bu bölgedeki en büyük ABD düşmanının ekmeğine yağ sürmektedir. Jeopolitik anlamda savaş ABD için kayıp, İran için bir kazanımdır.
3. *Irak'a açılan savaş ABD'ye karşı terörist tehdidi güçlendirmiştir.* İlk zafer çığlıklarının dinmesi ve savaşın baş gerekçesi olarak gösterilen kitle imha silahlarının bulunmaması ardından süregelen çatışma "teröre karşı savaşta ana cephe" olarak yeniden tanımlanmıştı. Başka bir deyişle ABD işgaline karşı gelen Iraklılar "terörle" uzaktan yakından ilgisi olmayan bir savaşın doğrudan hedefi haline geldiler. Başkan'a göre ABD savaşı sonlandıracak olsaydı Irak'lılar bir şekilde Atlantığı aşip ABD topraklarında terörist faaliyetlerde bulunacaktı. Belirgin bir düşmandan yoksun fakat güçlü bir biçimde İslam karşıtı imalar içeren bu savaş, İslam toplumları arasında ABD karşıtlığını eşi görülmemiş bir seviyeye yükseltti. Bu gelişme Amerika veya kadim ortağı İsrail'e karşı organize edilecek terörist saldırıları için fedai istihdam edebilmeyi kolaylaştırdı, radikal düşünceyi besledi; yabancılara karşı siyasi düşmanlığı, kafirlere karşı dini husumeti derinleştirdi. Bunun etkisiyle İslami radikalleşmeden kendisi korkan ılımlı İslam kesiminin terör hücreleriyle mücadele edebilme kabiliyeti sınırlandı.

Önce teröre, ardından Irak'a karşı başlatılan savaşın tuhaf şekilde tarif edilişi, bu girişimin dünya kamuoyu tarafından en başından haksız bulunmasına neden oldu. Savaşla geçen iki yılın sonunda ABD halkının büyük çoğunluğu bile rahatsızlığını dile getiriyordu. Hükümetteki şahinler dahi ABD'nin dünyadaki duruşunun inanılmaz şekilde zarar gördüğünü inkar edemez hale geldi. Afganistan'daki başarıyı Irak'ta bir felakete dönüştüren politik kararları şekillendiren 3 temel inanış vardı. Bunların hepsi Bush yönetimi tarafından içselleştirilmiş ve yeni-muhafazakar dünya görüşünden türetilmişti:

1. Orta Doğu kökenli terörist faaliyetler spesifik siyasi çatışmalardan veya yakın tarihten bağımsız olarak çok daha derinlere nüfuz etmiş nihilist bir nefreti yansıtıyordu.
2. Başta Araplar olmak üzere bölgesel siyasi kültür her şeyden öte güce saygı duyardı; bu da bölgenin süregelen sorunlarını kalıcı olarak çözmek için ham ABD gücünün uygulanmasını kaçınılmaz kılıyordu.
3. Seçime dayalı demokrasi dışarıdan dayatılabılırdi. Araplar, yabancı bir gücün kültürel ve dini baskısı altında olsalar bile özgürlükten nefret ederken bir anda hayranı olabiliyorlardı.

Bu yanılgıların üstüne, Bush'un sık sık ortaya attığı iddianın aksine ABD'ye karşı derinleşen husumetin temel nedeni olarak bölgedeki Müslümanların özgürlüğe duyduğu nefret değil, yüzleştikleri baskıcı Amerikan gücünün her geçen gün eski İngiliz sömürgeci geçmişe ve yakın dönem İsrail politikalarıyla daha fazla benzerlik gösteriyor olması eklenmiştir. Gerçekten de ABD'nin 2003'ten beri benimsediği yaklaşım, 1920-30 yıllarında bölgedeki İngiliz varlığına fazlasıyla yakın durmaktadır. Günümüzdeki fark bu olayların çok daha zor bir dönemde süregelmesidir. 20. yy başında Orta Doğu Osmanlı idaresinden yeni kurtulmuştu fakat halen sömürge olarak varlığını sürdürüyordu. Ulusal özgürlük fikirleri çok dar bir kesimle sınırlıydı ve yabancı karşıtlığı henüz alevlenmemişti. Günümüz koşullarıysa bundan çok farklı. Amerikan himayesi sadece hoş karşılanmamakla kalmıyor aynı zamanda büyük bir kesim bu duruma içerlemekte. Sorunu daha da derinleştiren tarihi perspektiften yoksun bir hükümetin neden olduğu savaştan öte Amerikan uygulamalarının psikolojik ve hatta görsel olarak İsrail

tutumuyla benzerlik göstermesidir. Tam donanımlı ABD askerlerinin kapıları kırıp dehşet içindeki aile fertleriyle yüzleşmesi, erkeklerin zincirlenip tartaklanarak açıklama yapılmadan alınıp götürüldüğü görüntüler hafızalara kazınmaktadır. Bunlar İsrail'in Filistin'de yaptıklarından farksızdır. Bunları izleyen milyonlarca Müslüman'ın, El Kaide'nin ABD emperyalizminin yayılcı Siyonistlerle danışıklı dövüş içinde olduğu savlarına daha yoğun bir biçimde inanmasına neden olmaktadır.

Özetlemek gerekirse, ABD İsrail'in Arap komşularıyla yaşadığı ikilemi çok daha geniş bir ölçekte deneyimlemektedir. Her ikisi de sadece kendi hedef ve çıkarlarına uygun tek taraflı bir çözümü hayata geçirecek bir yöntemden yoksundur. İngilizler bunu erken bir aşamada fark edip Orta Doğu'yu terk etmişti, Fransızlar bunu ancak Cezayir'le savaştıktan sonra anlayabildi. Amerika aynı dersi Irak ve Afganistan'da isteksiz de olsa almaktadır.

ABD'nin bu olayın çözümü olarak bölgede hızlı demokratikleşmeyi empoze etmesi aynı oranda hatalıdır. Tarihe bakıldığında demokratikleşmenin uzun bir süreç olduğunu görmek zor değildir. Bu süreç hukukun üstünlüğünün tesis edilmesi, güç dengeleri üzerinde önce kanunların ve sonra anayasanın geliştirilmesini gerektirir. Öte yandan, demokrasinin dışarıdan ani bir şekilde zorla gelmesi yukarıda söz edilen kavramları sindirmemiş toplumlar arasında önce çatışmaya ve sonra şiddete neden olmaktadır. ABD'nin bu alandaki dar görüşlü yaklaşımı aynen bu sonuçları doğurmuştur. Sadece Irak'ta değil aynı şeyler Filistin, Mısır ve Arabistan'da da olmuştur. Elde edilenler istikrarı sağlamamış tersine sosyal gerilimleri tırmandırmıştır. Bu girişimler en iyi haliyle müsamahasız popülizme neden olmakta; görünürde demokratik ama esasında çoğunluğun dahil olduğu despot bir sistem yaratmaktadır.

İşin kötüsü, Orta Doğu'da demokratikleşmenin ateşli savunucuları bundan bihaber olamaz. Bu karakterler demokrasiyi yayma girişimini güç kullanmak için etkin bir silah olarak görmektedir. Yukarıda söz edilen üç temel algı hatası, Amerikalıları bu geniş bölgede ABD askeri müdahalesinin uzun vadeli sonuçları hakkında ciddi şekilde düşündürmelidir. Irak'ta meydana gelenler ve İsrail'in yüzleştiği giderek derinleşen ikilemler Amerika'nın küresel pozisyonunu derinden tehdit edecek zorlukların bir habercisi niteliğindedir. "Küresel Balkanlar" olarak adlandırdığım bölge ABD'nin iyice saplanacağı bir bataklık halini alabilir.

Güçlenen Amerikan karşıtı görüşler ışığında kendilerini ABD'nin rakibi olarak gören ülkelerin bu durumdan faydalanma girişiminde bulunması kaçınılmazdır. Rusya ve Çin arasında giderek gelişen ortaklık bu ihtimalin olanaksız olmadığını en iyi kanıttır. Siyasi istikrar ve güvenilir müşteriler peşinde olan Orta Doğu petrol üreticileri kolaylıkla Çin'e yaklaşabilir. Bush Amerika'sının aksine Çin, demokrasiden önce siyasi istikrara önem vermektedir. Orta Doğu'nun Çin'e yaklaşması Avrupa'nın Amerika ile olan bağlarını zayıflatabilir ve Atlantik toplumunun üstünlüğünü tehlikeye düşürebilir.

İşte tüm bu nedenlerden ötürü Amerika bulaştığı durumdan hemen ders çıkarmaya bakmalıdır ve Orta Doğu'ya ve dinamiklerine olan bakış açısını kökten değiştirmelidir. Irak savaşı her anlamda bir felakete dönüşmüştür ve Bush hükümeti icraatlarının tarihi bir başarısızlık olarak damgalanmasına neden olmuştur.

Savaş kısa sürede sonlandırılrsa bile gelinen durumu değiştirmek çok zaman alacak ve inanılmaz emek gerektirecektir. Belki de Irak savaşının tek avantajı yeni-muhafazakar hayallerin yıkılması olmuştur. Savaş daha başarılı gitseydi ABD belki bugün Suriye ve hatta İran ile savaşa girmiş olurdu.

Dünyanın Kalanı

11 Eylül olayları Bush'un İsrail-Filistin ilişkilerine dair ABD politikasını da temelden değiştirmesinin önünü açmıştır. Clinton'ın İsrail'e ılımlı yaklaşımı Bush döneminde ayyuka çıkmıştır. Bush başkanlığı boyunca İsrail savlarını destekleyen bir duruş benimsemiştir. Bu tavır kısa sürede Arafat'ın siyasi arenadan tecrit edilmesi, İsrail'in Filistin üzerinde fiziksel baskı uygulaması, ABD'nin Batı Şeria'daki İsrail yerleşimlerinin genişlemesine duyarsız kalması ve İsrail'in insani kayıpları göz ardı ederek suikastlar düzenlemesiyle başka bir boyut kazanmıştır.

2002'de Arabistan önderliğindeki Arap Birliğinin, 1967 sınırlarına göre barış tesis edilmesine karşılık İsrail'le normal diplomatik ve ticari ilişkiler ve güvenlik taahhüdü önermesi büyük ve değerlendirilmesi gereken bir fırsattı fakat barış umutları İsrail sivillerine karşı düzenlenen kanlı bir terörist eylemle başlamadan bitti. İsrail'in bu olaya cevabı tüm Batı Şeria'yı kapsayan şiddetli bir askeri hareket oldu. Filistin Yönetimi işlevselliğini yitirmişti. Bush'un İsrail'e tam destek vermesi müzakerelerde artık özerk bir Filistin tarafının olmaması anlamına geliyordu. ABD-İsrail ittifakının karşılığında Amerika, nihayetinde iki-devletli bir çözüm önerisi konusunda İsrail'in rızasını aldı. İsrail'in yeni bir Filistin devleti ile beraber var olacağı bu önerinin hayata geçme tarihi 2005 olarak belirlendi fakat yine İsrail'in tercihleri doğrultusunda bu süreci şekillendirecek parametreler kesinleştirilmedi.

Bölge genelindeki algı Bush ve Şaron'un zamana oynadığı yönündeydi. Takip eden seneler yarım ağızlı ABD barış inisiyatiflerine, Filistinlilerin düzenli terörist saldırılarına, buna misilleme olarak girişilen şiddetli İsrail hareketlerine ve İsrail yerleşimlerinin genişlemesine tanık oldu. Irak savaşı başladıktan bir sene sonra Filistin devletinin kurulması fikri rafa kaldırılmış gibiydi. Filistin'in çıkarlarıyla örtüşen tek şey Şaron'un Gazze'den çekilme önerisi gibi duruyordu. Bush bunu "Filistinlilere yeniden yapılanmış, adil ve hür bir hükümet kurma şansı" olarak lanse etti. Fakat Filistin devletinin kuruluşu için bir tarihten söz edilmemişti. Bush'un buna yeşil ışık yakması böylesi bir devlet kurulana kadar İsrail'in kendi çıkarlarının kapsamını genişletmesi için daha çok zamanı olduğu anlamına geliyordu. İsrail bu fırsatı kaçırmadı ve 1967 sınırlarını hiçe sayan bir güvenlik duvarının inşasına başladı.

Bush'un başkanlığı döneminde ABD'nin Orta Doğu politikası tam anlamıyla kendi ayağına kurşun sıkılmıştır. Kendi hallerine bırakıldıklarında İsrail ve Filistin arasında bir barış tesis edilemeyeceği ve komşularından kat kat güçlü olsa da İsrail'in sadece kaba kuvvet kullanarak kalıcı bir çözüme ulaşamayacağı gerçekleri görmezden gelinmiştir. Böylesi bir çözüm kabul görmeyecek, husumete neden olacak ve bitmek bilmeyen bir terör dalgasını körükleyecekti. Ve herşey tam da öyle oldu. Amerika'nın bölgesel çıkarları zarar görmeye devam edecekti.

ABD'nin arabuluculuktan apaçık İsrail taraftarlığına geçiş yapması olayları şekillendirme yetisini elinden aldığı gibi İsrail'in uzun vadeli güvenliğini de tehlikeye atmıştır. ABD giderek radikalleşen bir bölgeye daha da batmaktaydı. Bu radikalleşme ABD askeri gücünün sınırsız olmadığını açığa çıkarıyordu. Öte yandan İsrail'in güç kullanarak yerleşimlerini genişletme ısrarı bu uğurda hayatını feda edecek Arap kökenli insanların sayısını ciddi oranda arttırdı.

2006'ya gelindiğinde ABD ve İsrail'in, birlikte veya tek başına Orta Doğu'yu kendi istekleri doğrultusunda yeniden şekillendiremeyeceğini anlamış olması gerekiyordu. Bölge çok büyüktü, insanları çok daha gözü karaydı ve bu ikiliye olan kızgınlıkları katlanmıştı.

İnanılmaz hatalarla dolu ABD duruşu iki uzun vadeli tehlikeyi beraberinde getiriyordu: Amerika zaman içinde tüm Arap dostlarını ve dolayısıyla tavırlarını şekillendirme kabiliyetini yitirecek; belki de sonunda Orta Doğu'dan tamamen sürülecekti. İsrail ise bitmek bilmeyen çatışmalara bulaşacak ve belki de sonunda kendi mevcudiyetini tehlikeye sokacaktı. Dahası, Amerika iç siyaset dinamikleri dikkate alındığında, bu riskler İsrail'in karşılaştığı tehditleri kontrol altına alabilmek için ABD askerinin bölgedeki varlığını genişletmesini gerektirecekti.

Bush idaresi altında ABD-İran ilişkilerinde de gerginlik tırmandı. ABD bu ülkeyi "şer eksenli"nin bir üyesi, terörizmin destekçisi, İsrail ve hatta Amerika'nın güvenliğine ciddi bir tehdit olarak görüyordu. Bu katı yaklaşım İran'ın 2003'te nükleer konular ve İsrail-Filistin çatışmasına bir çözüm dahil güvenlik ve ekonomi konularını içeren kapsamlı bir diyalog çağrısını ABD'nin net bir şekilde reddetmesine neden oldu. Ülkeye karşı uygulanan dışlama politikası İran rejiminde aşırı tutucu unsurların güçlenmesine ve nükleer programını devam ettirme isteğinin artmasına neden oldu.

İki önemli unsur ABD'nin 2006 Baharında duruşunu kapsamlı şekilde gözden geçirmesine yol açtı: Irak'taki savaşın külfeti karşısında İran'a karşı güç uygulanması cazibesini yitirmekteydi.

Buna ek olarak K. Kore örneğinde olduğu gibi, bir ülkenin nükleerleşmesine karşı uygulanan münferit girişimlerin sonuçsuz kaldığına dair bir farkındalık hali belirmiştir.

Bölgesel baskılar karşısında ABD, K. Kore'ye bakışını daha 2004'te değiştirmek zorunda kalmıştı. Ne Çin ne de Rusya, ABD'nin K. Kore'yi dışlama politikasını takip etmeye eğilimli değildi. ABD, kabul edilebilir bir sonuca varmak için tek yolun bölgesel güçlerin dahil olduğu çok yönlü bir girişim olduğunu kabullendi. ABD, Çin, Japonya, Rusya, Güney ve Kuzey Kore'nin dahil olduğu 6'lı Görüşmeler Uzak Doğu'nun güvenliği için uluslararası bir iskeletin gerekliliğini kanıtlar nitelikteydi.

Aynı mantık, çok isteksizce olsa da İran için benimsendi. İran'la müzakere fikri hükümetteki yeni-muhafazakar fanatikleri çılgına çevirdi fakat askeri gerçekler ve siyasi endişeler teşvik ve yaptırımlar içeren ciddi bir diyalogun tesis edilmesi görüşünü güçlendirdi. Bununla birlikte Orta Doğu'da süregelen dengesizlik hali daha militan bir seçeneğin hiçbir zaman tamamen rafa kaldırılmasına izin vermedi.

İran gerçeği, Bush hükümetinin bile gerçeklere dayalı siyasete olan ihtiyacından sonsuza dek kaçamayacağını ima ediyordu. "Başka yeni gerçeklikler" yaratmakla geçen 5 yılın faturası çok ağırdı. Irak'taki durum bazı konuları gözden geçirme gerekliliğini kaçınılmaz kıldı. Bunların başında transatlantik saygının yeniden tesis edilmesi ve daha derin stratejik işbirliği gelmekteydi.

Gerçeklere dayalı uyarlamalar ABD'nin Rusya ve Çin ile olan ilişkileri için de gerekliydi. Rusya Orta Doğu konularında giderek daha fazla danışılan, NATO ile yapıcı bir ilişki içine çekilmesi gereken, bir aşamada DTÖ'ye alınması şart olan ve hatta G7 zirvelerine dahil edilmesi mantıklı olan bir ülke halini almıştı. Öte yandan Çin'in Doğu Asya'da gelişen rolü, ABD ile olan büyüyen ticaret ilişkileri 2001'de DTÖ'ye kabul edilmesiyle sonuçlanmıştı. Çin 6'lı Görüşmelerin içindeydi. Hemen ardından İran nükleer programıyla ilgili uluslararası görüşmelere taraf olmuştu. Çin dünyanın önemli güçlerinden biri olarak anılmaya başlanmıştı. Her şeyden önemlisi stratejik olarak giderek yakınlaşan Rusya ve Çin ilişkilerine dikkat vermek gerekiyordu. Bush, ABD-Çin ilişkilerini belli bir seviyede sürdürme kararlılığını göstermişti fakat gerçek şu ki dışişlerini ilgilendiren birçok önemli konuda Rusya ve Çin çok daha yakın bir duruş sergiliyordu. İki ülkenin çıkarları son zamanlarda çok daha örtüşür hale gelmişti. Her iki rejim de Amerika'nın demokrasiyi dayatma tavrından rahatsızlık duyuyordu. Her halükarda Çin'in artan önemi ve Rusya'nın toparlanma sürecine girmesi jeopolitik anlamda yeni bir güç eksenini oluşmasına neden oluyordu. Çinliler sessiz sedasız ABD'nin bölgedeki rolünü ikincil kılacak, kendi önderliklerinde bir Asya işbirliği toplumu destekliyordu. Çin'in siyasi ve ekonomik etkisi Orta Doğu ve Afrika'da da hissedilir olmuştu. Bununla birlikte Brezilya ile ekonomik anlamda bir yakınlaşma gözden kaçamazdı.

Öte yandan Rusya, Venezuela ile siyasi ve askeri ilişkilerini pekiştirir hale gelmişti. Avrupa'nın enerji anlamında Rusya'ya giderek daha bağımlı hale gelmesi Atlantik ittifakını tehdit eden başka bir unsurdu. Rusya ve Almanya arasında planlanan boru hattı projesi bazı Avrupa ülkelerinde Rusların enerji konusunda şantaj yapabileceği korkusunu doğurmuştu.

Nükleerleşme konusunda ise ABD, Hindistan'ın nükleer güç olmasına müsaade etmekle kalmayıp destek vererek K. Kore ve İran'ın nükleer programlarına sınırlama getirebilme kozunu neredeyse tamamen yitirmiştir. ABD'nin Hindistan'ın nükleer silah kapasitesini geliştirecek bir anlaşmaya imza atması bugüne kadar bu alandaki çalışmalarını asgaride tutan Çin için rahatsız edici olacaktır. Hindistan'ın güçlenmesiyle Pekin'in konuya bakışının bir hayli değişmesi uzak bir olasılık değildir.

ABD'nin nükleerleşmeye karşı tutunduğu taraflı yaklaşımın, Çin'in uluslararası sistemin genel yapısını yeniden şekillendirme girişimlerini hızlandırmasına neden olacağı beklenmektedir. Etkisi arttıkça Çin, kendini küresel bir oyuncu olarak görecektir ve ABD tarafından yaratılmış oyunun kurallarına uyma zorunluluğu hissetmeyecektir. Barış politikası benimsemesine rağmen

Çin mevcut uluslararası düzenlemeleri yeniden şekillendirmek konusundaki istekliliğini açıkça beyan etmiştir.

Uluslararası rolünü güçlendirmek niyetinde olan Pekin'in Orta Doğu'ya odaklanması şaşırtıcı olmaz. Bu bölgede baskın olabilmek için Çin, güvenilir bir petrol müşterisi, rekabetçi bir sanayi ürünleri tedarikçisi ve siyasi olarak samimi bir ortak olacağını altını çizecektir. Son yıllardaki ABD tavrının aksine Çin, başka halkların dini veya kültürel alışkanlıklarına karşı patronluk taslayan bir yaklaşım benimsemeyecektir. ABD'nin 11 Eylül sonrasında bölgeye karşı aldığı tavır değişmezse Çin'in Orta Doğu'daki baskın güç olacağını söylemek yanlış olmaz.

ABD'nin uzun vadeli çıkarlarını zedeleyen diğer konuların başında fakir ülkelere kapsamlı değişiklik yaratacak yardımı esirgemesi, Kyoto Protokolü başta olmak üzere küresel çevre tehditlerine karşı kayıtsız kalması sayılabilir. Böyle bir karneye baktığımızda ABD'nin küresel tecridinin artması ve Bush'un liderlik vasıflarına karşılık olarak dünya genelinde şüpheliğin artmasına şaşmamak gerekir.

III. Küresel Lider olarak Bush tarihi fırsatı tamamen yanlış anlamıştır ve sadece 5 yıl içerisinde ABD'nin jeopolitik konumunu ciddi ve tehlikeli şekilde sarsmıştır. Bush Amerika'yı tehlikeye atmıştır. Avrupa yabancılaştırılmıştır. Rusya ve Çin ise daha yaptırımcı ve hareketleri daha uyum içindedir. Asya sırtını çevirmekte ve kendini tekrar yapılandırmaktadır. Bu ortamda Japonya sessizce kendi güvenliğini garanti edecek bir yol aramaktadır. Latin Amerika'da popülist ve ABD karşıtı bir siyaset ağırlık kazanmaktadır. Orta Doğu bölünmektedir ve neredeyse patlamanın eşiğindedir. İslam dünyasında dini ihtiraslar ve emperyalist karşıtı milliyetçilik yükselmiştir. ABD politikaları küresel çapta bir korku ve hatta nefret kaynağıdır.

Yeni ABD başkanı Amerika'nın meşruluğunu tekrar tesis edebilmek için inanılmaz bir çaba sarf etmek zorunda kalacaktır. Bununla birlikte siyasi olarak uyanmış ve emperyalist güçlere karnı tok bir dünyada derinleşen sosyal sorunlara kalıcı çözümler sunmak zorunda kalacaktır.

8 2008 Sonrası ve ABD'nin İkinci Şansı

Küresel liderlerin tamamı da kendi tarihsel duruşunu tanımlamıştır. I.Bush geleneksel istikrarı korumak için güce ve meşruluğa güvenen bir devlet adamıydı. Clinton, sosyal refahın savunucusuydu ve ilerlemenin yolunu küreselleşme olarak görüyordu. II.Bush, kötülüğün güçlerine karşı kendi başlattığı varoluş mücadelesini devam ettirmek için ulusal korkuları sömüren kötü çocuktu. Buna göre her başkan Amerikan halkının kalbini başka bir yöntemle kazanmaya çalıştı. Peki;

Amerika nasıl bir liderlik performansı sergiledi?

Tek kelimeyle berbat! Elbette 1991'e kıyasla 2006'da belli alanlarda (örneğin askeri açıdan) ABD daha fazla güç kazanmış olabilir fakat ülkenin küresel gerçekleri şekillendirme kapasitesi belirgin şekilde azalmıştır. Küresel lider olarak taçlandırıldıktan 15 yıl sonra ABD siyasi olarak muhalifleşmiş bir dünyada daha korkak ve tecrit olmuş bir demokrasi halini almaktadır.

Soğuk Savaşın sona ermesinden sonra ABD politikasının iki fırsatı elinden kaçırdığını söylemek yanlış olmaz. Bunlardan ilki, ortak stratejik bir gündemi olan Atlantik topluluğunu yaratma dirayetini gösterememesidir. Bu gerçekleşseydi dünyanın çeşitli yerlerinde barışı sağlamak ve nükleerleşme sürecinin yayılmasına engel olmak konusunda çok daha etkili olabilirdi. Kaçan ikinci fırsat, o dönem gördüğü saygınlığı değerlendirmemesi nedeniyle İsrail-Filistin sorununu kararlı bir duruşla çözüme kavuşturmamasıdır. ABD bunu başarabilmiş olsaydı tüm itibarını yitirmesine neden olan Irak savaşına girmeyebilir ve belki de sadece Orta Doğu'nun değil dünyanın nefretini üzerine çekemeyebilirdi.

Amerika'nın ikinci bir şansı olacak mı?

Elbette. Bunun en büyük nedeni Amerika'nın *potansiyel* olarak oynayacağı rolü dünyada başka hiçbir ülkenin gerçekleştirecek kapasiteye sahip olmamasıdır. Akıl sahibi IV. Küresel Lider, ABD'ye karşı az da olsa kalan müsamahayı en iyi şekilde değerlendirmelidir. ABD karşıtı görüş

tarihinin zirvesine ulaşmış olsa da sorumluluklarının ve halkların yüzleştiği zorlukların farkında, dış ilişkilerinde dayatma yerine karşılıklı uzlaşmaya dayalı yeni bir yaklaşım sergileyen bir Amerika dünya insanını kendine tekrar çekebilme şansına sahip olabilir. Bunun kolay olmayacağını herkes farkındadır. ABD'nin siyasi güvenilirliğini ve meşruluğunu tekrar kazanması olağanüstü emek ve büyük bir beceri gerektirecektir. Yeni başkan ABD'nin yakın tarihteki başarılarından ve daha önemlisi hatalarından stratejik anlamda büyük dersler çıkarmalıdır. Spesifik siyasi konulardan öte ABD'nin gelecekte dünya lideri olarak kabul görmesi aşağıdaki çok karmaşık sorulara verilecek cevaplara bağlıdır:

1. Amerikan sisteminin yapısı: Amerikan sistemi sadece ABD'nin çıkarlarını değil aynı zamanda dünya çapında güvenliği ve refahı ileriye taşıyacak küresel bir politikayı geliştirecek ve sürdürebilecek kapasiteye sahip mi?
2. Beklentilerin arttığı bir dünyada Amerikan sosyal modeli: Amerikan toplumu, küresel lider rolünü sürdürebilmek adına dünyanın kalanındaki eğilimleri dikkate alıp kendi yaşam tarzını belli oranda gözden geçirme ve değişime göre yeniden uyarlama iradesini gösterebilir mi?
3. Amerika'nın dünyanın yeni halini kavrayabilmesi: Amerikan halkı küresel siyasi uyanış devrinin kendisi için gerçekten ne anlama geldiğini idrak edebiliyor mu?

Dış Siyaset Geliştirme Süreci

ABD'nin uzun vadeli küresel liderliği tesis etmesi ve sürdürebilmesi önünde bazı yapısal engeller bulunmaktadır. Amerika günümüzde dünya ile iç içe geçmiş durumdadır. Fakat başındaki liderler değişen yurt içi atmosfere duyarlı olmakla birlikte sürekli evrilen yurt dışı dinamikleri algılamakta genellikle geç kalmaktadır. Dünya çapında etkinliği olan politikaların geliştirilmesi ağırlıklı olarak yurtiçi uyaranlara verilen bir yanıt niteliğindedir. Bunun ötesinde, küresel stratejiler geliştirmek için yasama ve yürütme organlarının ortak çalıştığı kurumsallaşmış bir mekanizma olmayışı sorunu derinleştirmektedir. Bu yönde bir çalışma yapılması faydalı olacaktır. ABD dış politikasının satılık olduğuna dair geniş kitlelere yayılmış kanının de değiştirilmesi elzemdir. Amerika'daki dış bağlantılı lobilerin ne kadar güçlü ve bazı kararlar da gereğinden fazla etkin olduğu su götürmez bir gerçektir. Bu gerçekler dış siyaset anlayışının bölünmesine neden olmakta ve Amerika'nın ulusal çıkarlarına zarar vermektedir.² Örneğin Yahudi lobisi baskısıyla ABD'nin İsrail-Filistin ihtilafında tarafsızlığını koruyamamasıdır. Yasama ve yürütme organları arasında daha sistematik bir planlama ve danışma sürecine ek olarak lobi faaliyetlerinin daha sıkı kurallara tabi olması gerekmektedir. Bu kapsamda harici güçlerin ABD içindeki dış siyaset lobilerini destekleme ve mali olarak beslemesinin önüne geçilmelidir. Dahası, lobilerin kendileri daha yakın denetime alınmalı ve parasal faaliyetleri hakkında hesap vermek durumunda olmalıdırlar.

Amerikan Sosyal Modeli

Aşırı tüketim, maddiyata ve rahata düşkünlük, sosyal dejenerasyon ve toplumun dünyanın kalanına karşı ilgisizliği ABD'nin etkin küresel liderlik adına dünya çapında albenisi olan bir platform yaratmasını zorlaştırmaktadır. Liderlik görevini üstlenebilmesi için Amerika'nın küresel gerçeklere hassas olması yeterli değildir. Ülke olarak Amerikan sosyal modelinin temel hatalarını düzeltmesi gerekmektedir. Bazı kesimlerin daha önce önerdiği gibi bu yönde atılacak önemli adımlardan biri her genç Amerikalı için belli bir dönemi kapsayacak bir çeşit zorunlu hizmet sistemini tesis etmek olacaktır. Küresel çıkarlara hizmet edecek zorunlu hizmet dönemi, ABD'nin akılcı ve samimi küresel liderlik vasıfları için elzem olan sivil bilincin artmasına yol açacaktır. Bu görev gençlerin idealist güdülerini tatmin edeceği gibi daha büyük ve bireysellikten uzak bir amaç için çalışmanın ne demek olduğunu öğretecektir. Böylesi bir hamle ABD'nin yapması gereken uzun vadeli sosyal seçimler hakkında toplumun belli bir bilince erişmesine yardımcı olacaktır.

² Özetleyenin notu: Bu konu Türkiye'yi de yakından ilgilendirmektedir. Örnek vermek gerekirse ilki, 1974 yılında ADB'nin Yunan lobisi etkisi altında Türkiye'ye uyguladığı silah ambargosudur. İkincisi ise Ermeni lobi faaliyetleri nedeniyle gündemimizden hiç düşmeyen sözde soykırım tasarısının senatodan geçme tasarısı ve T.C.'ye uygulanan baskı ve potansiyel yaptırımlardır.

Yapıcı bir küresel politika hayata geçirmek için ABD'nin bilinçli ve eğitilmiş bir topluma sahip olması gerekir. Fakat ne yazık ki böylesi bir görevi olan ülkenin vatandaşları dünyanın kalanına tarif edilmez bir ilgisizlikle yaklaşmaktadır. Halkın çoğunluğu dünya tarihi ve coğrafya hakkında hiçbir şey bilmemektedir. ABD üniversite öğrencilerinin sadece %1'i yurt dışında eğitim almaktadır. Gençlerin çoğu diğer dünya ülkelerinin nerede olduğundan bile habersizdir. National Geographic tarafından yapılan bir ankete göre genç ABD'lilerin %85'i Irak ve Afganistan'ın, %60'ı İngiltere'nin ve %29'u Pasifik Okyanusu'nun yerini haritada gösterememektedir! Toplumsal ilgisizlik ve cahillik, korku ile kolayca bütünleşmekte ve ABD'nin dünya düzeninde ne yapması gerektiğine dair herhangi bir tartışma ortamının oluşmasına engel olmaktadır. Yeni dönemde ABD başkanı temel eğitime büyük önem vermek durumundadır. Başkan, ABD'nin küresel sorumluluğu hakkında topluma daha sık hitap etmelidir. Kullandığı dil korku yaratmamalıdır, bilinç yaratmak ve problem çözmekten yana tavır almalıdır.

Küresel Siyasi Uyanış

Günümüz huzursuz dünyasında ABD, evrensel insan onurunu tesis etme arayışıyla kendini bütünleştirmelidir. Bu onur ve haysiyet içinde özgürlüğü ve demokrasiyi barındırmalı; kültürel çeşitliliğe saygı duymaya ve insan hayatında süregelen eşitsizliklerin üstesinden gelmeye kendini adanmış olmalıdır. Siyasi uyanış coğrafi anlamda küresel düzeye ulaşmıştır. Sosyal ölçekte çok daha kapsamlı, demografik profil olarak çok daha gençtir. Okuma-yazma oranının artması, iletişim olanaklarının yayılması gibi nedenlerden ötürü ani siyasi hareketlenmeye, ilham kaynaklarının birden değişebilmesine çok daha yatkındır. Bunun sonucu olarak modern popülist siyasi tutkular, birleştirici bir doktrinin yoksunluğunda bile çok uzaktaki hedeflere yönelebilmektedir. ABD küresel siyasi uyanışın hedefi olma tehlikesinin üstesinden gelmek için kimliğini evrensel insan haysiyetini temel alarak oluşturmalıdır. Evrensel insan haysiyeti, özgürlük ve demokrasiyi kapsar ama bununla sınırlı kalmamalıdır. Buna ek olarak sosyal adalet, cinsiyet eşitliği ve her şeyden önemlisi dünyada var olan kültürel ve dini mozaiğe saygılı olmak gelmektedir. Sabırsızca dışarıdan dayatılan bir demokrasinin neden başarısızlığa mahkum olduğunun başka bir nedeni de bu kavramların görmezden gelinmesidir. İstikrarlı liberal bir demokrasi aşamalı olarak beslenmeli ve içeriden teşvik edilmelidir.

Küresel bir dönemin başlangıcında baskın olacak gücün ruh, içerik ve kapsam olarak gerçekten küresel çaplı bir dış siyaset benimsemekten başka çaresi yoktur. Amerika'nın evrensel olarak emperyalizm-sonrası çağda kibirli ve küstah bir sömürgeci, küresel olarak birbirine hiç olmadığı kadar bağlı bir dünyada bencilce duyarsız, dini anlamda çok çeşitli bir dünya toplumunda kültürel olarak kendini üstün gören bir ülke olarak algılanması bir facia olacaktır. Böyle bir durum Amerikan süper gücünün ölüm fermanı olur.

ABD'nin 2008 sonrası dönemdeki ikinci şansını birincisinden çok daha iyi değerlendirmesi gerekmektedir çünkü üçüncü bir şans olmayacaktır. Amerika gerçek bir Soğuk Savaş sonrası küresel dışişleri politikasını acilen hayata geçirmelidir. Bunu başarmak olanaksız değildir ancak bir sonraki başkanın siyasi olarak uyanmış bir insanlığın beklenti ve isteklerini Amerikan varlığıyla çok mükemmel bir şekilde örtüştürmesi gerekecektir.